

DE JEUGDIGE KRIJGSHELD FRITS

EN

de vijanden die hij overwon.

EEN VERHAAL UIT DEN TIJD DER KERKHERVORMING.

NAAR HET ENGELSCHE

DOOR

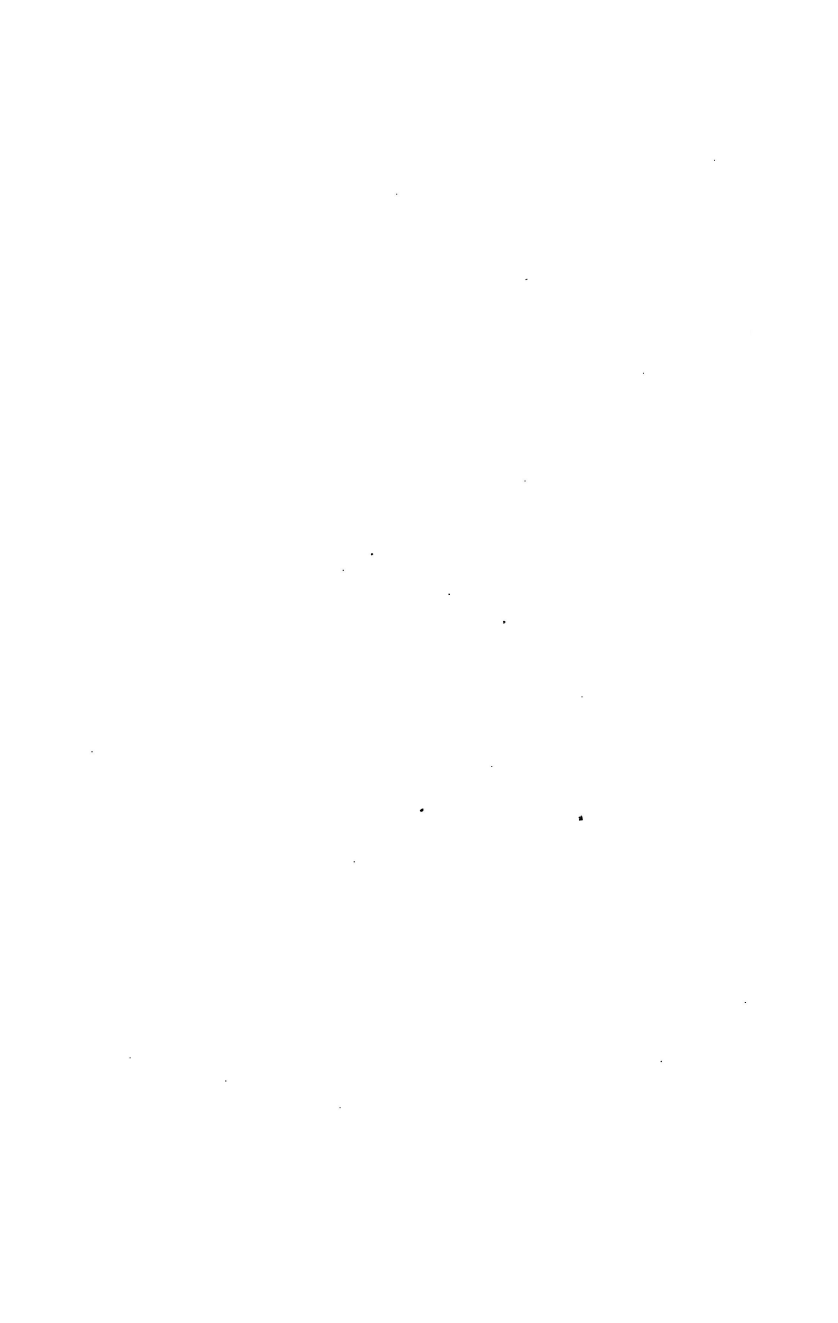
C. S. ADAMA VAN SCHELTEMA.

Met Platen.

UITGEGEVEN DOOR DE
NEDERLANDSCHE ZONDAGSCHOOL-VEREENIGING.

AMSTERDAM,¹
HÖVEKER & ZOON.

EEN BLIJDE VERRASSING.

DE JEUGDIGE KRIJGSHELD FRITS

EN

De vijanden die hij overwon.

EEN VERHAAL UIT DEN TIJD DER KERKHERVORMING.

NAAR HET ENGELSCHE

DOOR

C. S. ADAMA VAN SCHELTEMA.

AMSTERDAM,
HÖVEKER & ZOON,

EERSTE HOOFDSTUK.

HET BEZOEK VAN DEN REIZENDEN KOOPMAN.

Het was in den winter van het jaar 1525. De dagen waren guur door sneeuwjachten en storm, en wie niet gedwongen was buiten te zijn, toefde bij den warmen huiselijken haard. Op een dezer weinig aangename dagen reisde een koopman met zijn pak koopwaar op den rug door het oostelijk deel van Duitschland, en richtte zijne schreden naar het kasteel Thorn. Het was hem aan te zien, dat vermoeienis en pijn aan de voeten hem begonnen te kwellen, want slechts langzaam en sterk op zijn stok leunende ging hij de hoogte naar het ridderslot op. Ook was hij reeds een oud man en ware hij niet zoo zeker geweest van eene goede ontvangst op het riddergoed, zijn gang en gelaat hadden zeker nog meer vermoeidheid laten blijken. Nu wist hij, dat als hij maar eenmaal binnen de poort was, overvloed van spijs en een goed bed hem niet zouden ontbreken, want op het kasteel huisvestte eene onbeperkte gastvrijheid en buitendien waren de bedienden steeds nieuwsgierig naar wat hij van zijne reizen te verhalen had. Nieuwspapieren bestonden in dien tijd niet, en de reizende kooplieden waren als het ware de levende couranten, die mededeelden wat er in de buitenwereld omging.

De oude Karel was bij den deurwachter wel bekend, en zag zich daarom terstond binnenshuis en in de keuken toegelaten, waar spoedig al de onderhoorigen hem omringden, om te zien wat hij in zijn pak had medegebracht.

Intusschen lag het niet in het plan van den koopman om hunne nieuwsgierigheid zoo ijlings te voldoen. Hij

wist wijselijk zijne waar op prijs te houden en haastte zich daarom niet haar aan te bieden. Als van den goeden uitslag zeker, zette hij zich bij het vuur en dronk langzaam het hem aangeboden glas bier, terwijl de dienstboden hem verhaalden, dat de Gravin alleen op het kasteel was, daar Graaf Eric, hun meester, mede aan den oorlog deelnam; en als de Graaf weg was, was het voor ieder op het slot stil en eenzaam, maar vooral voor de Gravin en hare beide kinderen.

„Wel, dan zal de edele vrouw gewis gaarne eens opnemen, wat ik zoo al heb medegebracht,“ hernam Karel en zag daarbij vragende de oude kamermeid aan, die juist de keuken intrad.

„Ik zal het vrouwe Elizabeth vragen,“ zeide deze, „en als gij wat van den oorlog berichten kunt, is er alle kans, dat gij in de groote zaal ontboden wordt.“

„Welnu, dat kan ik, want het is nog niet zeer lang geleden, dat ik in de tent van den bevelvoerenden vorst ben geweest.“

Weg snelde de belangstellende dienstmaagd, om aan hare meesteres Karels aankomst en wat hij gezegd had mede te deelen. Zij verheugde zich daarin voor hare Mevrouw, maar niet minder streelde haar de hoop van nu de eerste te zullen zijn, die een kijkje van de koopgoederen kreeg. Dit verlangen deed haar het woord van den koopman zoo vergrooten, als wist hij alles van den krijg, waaraan de edele Graaf deelnam.

De Gravin zou ook zonder deze verblijdende mededeeling den ouden Karel met belangstelling hebben ontvangen, want de verjaardagen van hare beide kinderen waren nabij. Een tijdlang had zij gehoopt, dat haar echtgenoot tijdig huiswaarts zou keeren en uit de stad verjaargeschenken medebrengen. Deze hoop was vervlogen, daarom verheugde haar de gelegenheid om zelve iets te koopen en zij besloot terstond, dat haar Elsje en Frits een vrije keus uit het pak zouden hebben.

De kamermeid ontving het bevel der Gravin om den

koopman met zijn pak op de groote zaal te ontbieden en zelve ging zij hare kinderen halen.

Toen Frits in de oude, prachtige ridderzaal gekomen was, opende de koopman zijne voorraadtas en spreidde boeken, zijden stoffen, linten, koralen, glaswerk, spiegel-tjes van venetiaansch glas en wat hij meer had op de groote eikenhouten tafel midden in het vertrek uit.

Frits overzag het net gerangschikte goed, maar liet spoedig zijne teleurstelling blijken en zeide bijna wrevelig tot zijne moeder: „Er is geen zwaard bij, en het was juist een zwaard, waarnaar ik zoo verlangd heb.“

„Aan een zwaard kan ik u best helpen, jonge heer.“ zeide Karel, „hier is er een, dat nog niet lang geleden door onzen grooten generaal tot den kampstrijd is uit de schede gehaald;“ en terwijl hij dit zeide, bracht hij uit zijn pak een wichtig boek voor den dag.

„Dat is een boek,“ hernam Frits, „en ik sprak van een zwaard.“

„En dit boek is een zwaard, levend en scherper dan enig ander twee-snijdend zwaard. Ook is het in den tegenwoordigen krijg met riddermoed gebruikt,“ zeide Karel, terwijl het boek opensloeg.

„Wie vecht met boeken?“ vroeg Frits verbaasd.

„Welk boek is dit?“ zeide gelijktijdig zijne moeder.

„Het Woord van God, in onze volkstaal overgezet door onzen edelen en moedigen Dr. Luther,“ zeide de koopman op plechtigen toon.

„Die Luther moet heel wat beweging in de wereld brengen,“ sprak de edele vrouw vragende, terwijl zij zich op een stoel bij de tafel zette, om het daarop uitgestalde gemakkelijker in oogenschouw te nemen.

„Hij strijdt den strijd van het licht tegen de duisternis, en dit is zijn wapen,“ sprak de oude koopman en legde de vlakke hand met eerbied op den Bijbel.

Frits werd door het woord en het voorkomen van den braven oude getroffen en zag hem met zijne groote heldere blauwe oogen verbaasd aan. „Mijn vader,“ zeide

hij, „is een krijgsman en ik hoop een krijgsman te worden zooals hij; maar, zeg mij, hoe strijdt men met dit boek?“

„Door het eerst te onderzoeken,“ zeide de oude man, terwijl de ernst van den knaap hem met welgevallen deed glimlachen. „En ik heb vernomen, dat Dr. Luther doorgaans geknield strijdvoert.“

Frits wist niet, wat hij van dat raadsel denken moest en zijne moeder merkte op: „Dit is een vreemd wapen en een zonderlinge strijd. Iets heb ik er van gehoord en wel genoeg om te weten, dat zijne heiligheid de Paus het niets op dezen Luther heeft.“

„Neen, dat moogt gij wel zeggen. Waren de Pausen en hunne omgeving heilig in den zin van dit boek, hij zou van Luther geen last hebben gehad; maar omdat hij en zijne priesters geheel in strijd met Gods Woord handelen, is Luther met dit woord, als zijn zwaard, tegen hen in 't strijdperk getreden.“ En nu, terwijl Elsje geheel bezig was met koralen en andere snuisterijen, verhaalde Karel de Gravin breeder van de daden der Hervormers en wat zij den volke als de waarheid Gods predikten.

Nadat de oude man de nieuwsgierigheid der Gravin had bevredigd, vestigde hij opnieuw de aandacht van Frits op den Bijbel, en verhaalde hem eenige Bijbelgeschiedenissen, Davids strijd met Goliath, Daniels wederbaren in den leeuwenkuil en iets van Paulus reizen. Met hoogrood gelaat luisterde de knaap naar bijzonderheden, die wij van jongs aan weten, maar die voor hem geheel ongehoord en nieuw waren.

Ook de Gravin werd zoo door het verhalen van den ouden koopman geboeid, dat zij zijne koopwaar vergat en eerst weder door Elsje, die niet wist wat te kiezen, herinnerd werd aan het doel, waartoe zij Karel had binnen laten komen. Frits had zijne keus gedaan. Luthers boek en Luthers strijd hadden zijn hart zoo warm gemaakt, dat hij Luthers zwaard als zijn verjaarsgift wenschte, en de Gravin, die zelve even begeerig was geworden, om het boek van naderbij te leeren kennen, nam het boek, al moest zij er

een prijs voor betalen, die ons vreemd zou klinken. Daarop zeide zij tot den koopman: „Gij brengt hier toch den nacht door, er is dus geen haast, en mijne dochter kan morgen na rijper beraad kiezen, wat zij voor haar verjaardag als geschenk wensch.“

De oude Karel dankte de edele vrouw, en verhuisde nu met zijne waar naar de keuken. Hier vielen geene boeken te verkoopen, want dienstboden in dien tijd wisten van lezen of schrijven niets. Deze hunne onkunde weerhield evenwel den vromen man niet van wat hij de voorname roeping zijns levens achtte, Christus te doen kennen, waar en zooveel hij maar kon. Dit ook deed hij, nadat de avondmaaltijd in de keuken was afgelopen en ieder zich, zooveel noodig van zijne koopwaar had voorzien. „Vrienden,“ zeide hij, „nu wij het goede genoten hebben en gij allerlei wereldsch nieuws van mij hebt vernomen, is het betamend, dat ik u ook iets van het koninkrijk Gods mededeel.“ Daarop bracht hij zijn evangelie voor den dag en las het 25ste hoofdstuk uit Mattheus' evangelie. Met verbazing hoorden allen hem aan en met den geest van Luther in het hart beval de oude man hun met veel meer warmte „de parel van groote waarde“, de zaligmakende waarheid, die God uit genade der ziele schenkt, dan zijne koopwaar aan.

Toen de oude Karel des anderen morgens ontwaakte, zag hij uit het torenraampje van het vertrek, waar hij geslapen had, dat er eene dichte sneeuw viel en dat er den ganschen nacht door sneeuw moest gevallen zijn, zoo dik was alles met een witte donslaag overdekt.

„Hoe kom ik door zooveel sneeuw verder,“ zuchtte hij. „Maar,“ voegde hij er in één adem bij, „mijn hemelsche Vader weet, waarom hij juist nu zooveel sneeuw zendt en hij zal mij ouden armen man op mijne verre reis huiswaarts niet aan mijzelven overlaten.“ Met zulke gedachten knielde onze vrome reiziger neder, dankte God voor bewaring in den verloopen dag en beval zich in de hoede des Almachtigen.

Terwijl de koopman de sneeuw uit zijn venster had bekeken, had uit een ander raam ook Frits daarop het oog gehad. Van blijdschap klapte hij in de handen, toen hij gadesloeg, dat de dichtvallende witte vlokken de wegen geheel onbereikbaar maakten. „De oude koopman kan niet weg,“ riep hij uit, „en als het zoo blijft, zullen wij den prettigen verteller nog wel veertien dagen kunnen hier houden.“

Zoo snel mogelijk kleepte hij zich aan en haastte toen zich naar het vertrek zijner zuster. Maar deze had zooveel haast niet en ook langer werk om zich te kleeden, hij moest dus weer naar zijne eigene kamer terug, totdat de ontbijtklok hem naar het vertrek zijner moeder noodde.

Had hij maar het nieuwe boek daar gehad, hij zou zich zeker aan het lezen gezet hebben, maar het was bij zijne moeder in bewaring tot den dag van zijn verjaren. Langzaam kropen hem nu de oogenblikken voorbij, doch eindelijk daar klonk het welkom geluid. Met ongewone drift spoedde hij naar de ontbijtkamer, en hoewel hij zijne moeder met eerbied groette, zag deze het hem aan, dat hem eene vraag op de lippen brandde. In dien tijd mocht geen kind zijne ouders het eerst toespreken, maar moesten zij de gelegenheid om iets te mogen zeggen, afwachten. De Gravin wilde haren Frits niet teleurstellen, en bemerkende, dat hem iets op het hart woog, vroeg zij: „Wat is er, mijn zoon?“

„Hebt gij gezien hoeveel sneeuw er gevallen is?“ vroeg Frits met eenige drift.

De vrouw des huizes knikte met het hoofd en voegde bij deze toestemming den wensch: „Ik hoop maar niet, dat die sneeuw zal aanhouden, want anders zou er voor uw vader geen mogelijkheid zijn om tot ons te komen.“

„O Mama, zoolang kan het onmogelijk duren dat het Papa kan hinderen, maar een paar daagjes wou ik wel, dat het nog sneeuwen bleef,“ hernam Frits.

„Voor een paar daagjes,“ herhaalde de Gravin, „wel

als er nog slechts één dag evenveel sneeuw valt als nu, is elk pad onbegaanbaar."

"Juist, Mama, en dat is voldoende om te maken, dat Vader Anselmus niet uit zijn klooster hierheen kan komen, en dat de oude koopman, die zoo prettig verhaalt, ons kasteel niet kan verlaten."

Hoewel de Gravin met het oog op de sneeuw alleen aan de tehuiskomst van haren echtgenoot had gedacht en er dus niets vroolijks in gezien had, moest zij nu bij de opgewondenheid van Frits toch glimlachen.

"Wel," sprak zij, "gij schijnt niet bijzonder verlangend naar de terugkomst van Vader Anselmus?"

"Neen," hernam Frits met warmte, "want ik brand van verlangen om meer van dat boek te hooren, dat de koopman Luthers zwaard heeft genoemd, en ik weet, dat Vader Anselmus Luther niet lijden mag."

"Hoe weet gij dat, Frits?" vroeg de Gravin, en zij gevoelde dat eene innerlijke ontsteltenis haar gelaat kleuren deed.

"Wel ik heb er hem met Vader Eustatius over hooren spreken. Hevig voeren zij tegen dien Luther en den Bijbel uit; maar misschien weten zij zelve niet welke schoone verhalen er in dat boek staan."

"Tegen den Bijbel," hernam de Gravin een weinig binnensmonds, "is het mogelijk, tegen een boek, dat zoo treffend van God spreekt, en den Heer Jezus doet kennen, als zagen en hoorden wij Hem nog."

"Hebt ge in mijn boek gelezen, Mama?" vroeg Frits, die door het woord zijner moeder terstond op deze gedachte kwam.

"Ja, Frits," zeide de edele vrouw met hoogen ernst, "ik heb tot diep in den nacht in dit boek gelezen."

"O dan vindt gij zeker goed, Mama, dat de koopman hier blijft tot de sneeuw weg is, en dat hij ons meer van Dr. Luther en zijn strijd verhaalt. Ik brand nu reeds van lust om een van zijne krijgsknechten te zijn."

"Maar weet gij wel, dat de koopman verhaalde, dat

Luther altijd op zijne knieën streed, en ik denk, dat hij daarmede bidden bedoelde,“ zeide Elsie vragende en kennelijk van oordeel, dat haar altijd voortvarende en driftige broeder in zulk strijden niet veel lust kon hebben.

Frits trok de schouders op en antwoordde: „Och, meisjes weten van zulke zaken niets. Hoe zouden zij weten wat krijgslieden past. Hiervan ben ik wel zeker, dat Luther zijn knieën niet voor een vrouwenbeeld buigt en bidkralen telt.“

„Stil, stil, kinderen,“ hernam de Gravin met bestraffenden ernst, „want dit is zeker, dat Dr. Luther een strijdvoeren, als gij nu zoudt beginnen, niet goedkeurt.“

Na afloop van het ontbijt werd de oude Karel weder in de groote zaal genoodigd. Het was nu Elsjes beurt om haar verjaarsgeschenk uit te zoeken. Terwijl zij zich daarmede onledig hield, luisterden de Gravin en Frits opnieuw naar hetgeen de koopman van Luther te verhalen had. Deze toonde hun uit den Bijbel aan, dat Luther niets nieuws verkondigde, maar dat hij enkel de oude waarheid, die door menschevonden was verduisterd, in den ouden glans had aan het licht gebracht.

De Gravin luisterde naar alles wat zij hoorde met klimmende belangstelling, maar geheel anders scheen het met Frits. Hij bemerkte nu maar al te wel, dat Elsjes opvatting beter was dan de zijne, en dat het gebed in Luthers worstelstrijd voor hem eene hoofdzaak was, al mocht hij ook niet bij de maagd Maria, maar alleen bij den Heere Jezus en den Vader in de hemelen toevlucht en hulp zoeken. Met weezin erkende Frits bij zichzelf zijne dwaling, want bidden getuigde van nederigheid en van een gevoel van afhankelijkheid, en Frits, hoe jong hij was, was trotsch op zijne geboorte en rang. Deze deden hem van de Mariaverering en bidkralen reeds een afkeer hebben, en hij kende nog het onderscheid tusschen dit vormelijk bidden en het gebed des harten, de den mensch verheffende gemeenschap met den almachtigen Schepper des hemels en der aarde niet.

TWEEDE HOOFDSTUK.

DE EERSTE KAMPSTRIJD.

Het sneeuwen hield aan, geheel naar den wensch van Frits, en de oude koopman bleef al dien tijd en maakte zich de dagen ten nutte door en de vrouw des huizes en de dienstboden aangaande de dingen van Gods koninkrijk te onderrichten. Elsje had op haren verjaardag het door haar verlangde snoer koralen gekregen, en de dienstboden hadden elk naar smaak en beurs wat van den ouden Karel gekocht, alleen Frits had nog zijn boek niet. De Gravin kon niet besluiten er van te scheiden, zoozeer boeide haar de inhoud. Bovendien verontrustte haar eene innerlijke vrees, dat Vader Anselmus, de biechtvader van het kasteel, al spoedig ontdekken zou dat Frits een Bijbel bezat, en dan niet dulden, dat het boek op het kasteel bleef. Toen eindelijk het weder opgeklaard en de wegen weder begaanbaar waren, nam de koopman den jeugdigen knaap ter zijde en deed hem met ernst de vraag: „Hebt gij reeds een besluit genomen, of gij een van 's Heeren krijgsknechten wezen wilt?“

„Een van des Heeren krijgsknechten,“ herhaalde Frits, „ik dacht dat het uw verlangen was, dat ik een van Luthers volgers zou worden.“

De oude man schudde het hoofd en sprak: „Luther is een dapper strijder, maar de overste Leidsman des geloofs is de Heer Jezus Christus zelf, en het is in zijne kracht en onder zijne leiding dat wij strijden.“

„Maar wie moeten wij bekampen?“ vroeg Frits met ongeduld.

„Allereerst en allermeeft onszelven,“ hernam de oude.

„De ergste vijand is ons boos, trotsch en door hartstochten bestormd hart.“

Het gelaat van den knaap gloeide van kinderlijken toorn. „Wie,“ vroeg hij terstond, „wie heeft u gezegd dat ik een boos en trotsch hart heb?“

„Wel, jongeheer, ik weet en heb het niet zonder schande en smart leeren kennen, dat ik zulk een hart had,“ antwoordde Karel met een diepe zucht.

„En hebt gij het overwonnen?“ vroeg Frits op levendigen toon.

„Ik strijd er altijd nog tegen, en weet, dat de Heer mij eenmaal de volkomen zegepraal geven zal, want het bloed van Jezus Christus, Gods Zoon, reinigt van alle zonde, en door Hem zal alle macht der zonde in mij gebroken worden.“

„En hoe strijdt gij?“ vroeg Frits al weder.

„Op mijne knieën,“ was het antwoord. „In het gebed zoek en vind ik mijne kracht, want in mijzelven bezit ik niet de minste sterkte. Wanneer ik ooit als overwinnaar zal mogen danken, zal het niet ik zijn, die de overwinning behaald heb, maar de Heer Christus, die voor mij strijdt. Vaarwel, jongeheer, ik ben een oud man, en wij zullen elkaar op aarde wel niet licht wederzien, maar vergeet of veracht nooit mijne woorden, die niet de mijnen zijn, maar van den Heere Christus. Volg zijne banier terwijl gij nog jong zijt, en de strijd zal u minder zwaar vallen, want hoe langer wij uitstellen met de zelfzucht en de trotschheid in ons hart te bestrijden, des te zwaarder en banger wordt de kamp.“

Zoo sprekende nam de oude Karel zijn pak op den rug, groette eerbiedig de vrouw des huizes en hare kinderen, drukte de dienstboden allen de hand en toog daarop verder. Frits bleef hem langen tijd van den torentrans nazien, en kon maar des grijsaards woorden niet vergeten. Als een snijdend zwaard hadden zij hem getroffen, want ook zijne ouders hadden hem herhaaldelijk vermaand, dat hij zijn opvliedenden, trotschen aard moest leeren beteugelen.

Zeer spoedig na het vertrek van den koopman verscheen Vader Anselmus op het kasteel, en hoorde met kennelijk ongenoegen dat de oude Karel, van wiens denkwijze en gewoonten hij wist, zoo vele dagen onder zijne schapen had getoefd.

Zeker zou de priester het niet bij een ontevreden gelaat gelaten hebben, had niet bijna gelijktijdig met zijne komst een koerier de blijmare gebracht dat Graaf Eric en zijne volgers naderden, en weldra in het gezicht zouden zijn. Met haast waren nu alle handen aan het werk om de krijgers feestelijk te ontvangen. Bier werd afgetapt, vleesch gebraden, brood gebakken om allen te voeden en te laven, en de Gravin droeg zelve zorg dat haar gewaad voor de ontvangst van haar gemaal in orde was. Elsje zou op dien dag voor het eerst haar koralsnoer dragen; maar Frits had niets om mede te pronken, want zijne moeder had zijn boek uit vrees voor Vader Anselmus, zorgvuldig geborgen. Hoe gaarne had de knaap een zwaard kunnen aangorden, en toch voor zijn Bijbel had hij het niet willen ruilen, want ook de belangstelling zijner moeder in dat boek deed hem gevoelen, dat het een geheel eenige waarde hebben moest.

Eindelijk kwam de lang gewenschte dag, en bij het schetteren van waldhoorns en trompetten en het gejuich der dienstboden werden de poorten van het kasteel geopend om Graaf Eric en zijne ruiters binnen te laten. De Gravin en Frits en Elsje wachtten den krijgsheld in de open deur der zaal, en het waren bijna Elsjes eerste woorden tot haren vader: „Vader, Frits zal een krijgsman worden.“

Graaf Eric zag het meisje glimlachend aan en sprak: „Wel kindlief, dat spreekt wel van zelf, want ook ik ben krijgsman.“

„Ja, maar zijt gij een van Luthers krijgsknechten?“

De Graaf zag nu beurtelings zijn dochttertje en zijne vrouw aan, maar met een oogwenk bemerkende dat een gloed van toorn zich over het gelaat des priesters ver-

spreidde, vond hij het raadzaam nu niets te zeggen. Later echter op den dag, toen hij een oogenblik met de Gravin alleen was, vroeg hij: „Wat meende Elsje met de vraag, of ik een van Luthers krijgsknechten was?“

„Elsje versprak zich een weinig,“ zeide de Gravin en werd bleek toen zij die woorden uitte, bevreesd als zij was dat haar echtgenoot toornig zou worden. „Frits heeft een paar maal een woord gezegd, dat hij een krijgsknecht, dat is, een krijgsknecht van den Heer Jezus Christus wilde worden.“

„Hebt gij dan hier een of ander van dien Luther en zijn bedrijf gehoord?“

De Gravin boog toestemmend het hoofd en voegde er met zachte maar kalme stem bij: „Ik heb voor onzen Frits een Bijbel gekocht.“

„Een Bijbel!“ riep haar echtgenoot uit.

„Ja. Niet lang geleden was hier een koopman, en ik wilde voor beide kinderen een verjaarsgeschenk koopen. Frits begeerde een zwaard, maar de oude man verkocht geene wapens, en toen koos hij dat boek, den Bijbel, en ik heb groote hoop dat dit boek voor hem een wapen zal worden om de vijanden te overwinnen, waartegen gij hem gedurig waarschuwt.“

„Ik begrijp u niet,“ zeide de Graaf.

„Hebt gij Frits niet dikwerf vermaand, dat hij strijden moest tegen zijn driftigen, opvliedenden aard?“

„Dat deed ik, maar al heb ik zoo tot hem gesproken, ik verwacht zeer weinig dat het baten zal. Het is een familiezwak. Niemand van ons geslacht is nog dien treurigen karaktertrek teboven gekomen, hoeveel onheil hij reeds gekweekt heeft,“ en een diepe zucht ontsnapte den Graaf, terwijl hij zoo sprak.

Zijne vrouw zag en verstond den weemoed, en hervatte toen als om haren echtgenoot op te beuren: „Eric, ik geloof werkelijk dat onze Frits, sedert hij aanving in den Bijbel te lezen, tegen zijn hartstochtelijkheid is begonnen te strijden.“

„Weet Vader Anselmus van dit lezen?

De Gravin verschrikte bij deze vraag. „Neen,“ zeide zij, „ik heb hem er niets van gezegd. Ik dacht niet....“ en nu barstte zij op eens in tranen uit.

„Kom, kom, vrouw, er is geen godsdienst die verdient, dat men er een traan om laat,“ sprak de Graaf op een toon van diepe minachting. „Wie als ik in Rome geweest is, gelooft in niets meer. Intusschen wanneer gij en Frits wenscht in den Bijbel te lezen, zult gij dit vrijelijk doen en niemand....“

Op dit oogenblik trad de priester binnen, en de Gravin wischte haastig haar tranen af, uit vrees dat hij iets van de oorzaak gissen zou.

Des anderen daags zouden allerlei spelen op de plaats van het kasteel de vreugde over 's Graven terugkeer en de behendigheid en kracht der bewoners doen blijken. Ook Frits zou mogen meedoen en proeven van zijne bekwaamheid geven. Toen de feestmorgen aanlichtte, kwam hij met veel koude, maar Frits dacht bij zijn opstaan aan geen koude, en droomde slechts van de vermaken van den dag. Zeer kwam het hem daarom te onpas, dat Vader Anselmus het eerste uur van den morgen voor zijne lessen eischte en dat hij dezen niet weerstreven durfde. Dat hij met zijne ziel niet bij het onderwijs was behoeft nauwelijks gezegd. Zijne ooren en zijn gansche hart waren bij het gedruisch buiten, dat de vorderingen der toebereidselen voor den feestdag aankondigden.

Eindelijk gaf Vader Anselmus hem vrijaf, en nu vloog hij als een pijl uit den boog naar zijne kamer om zich gereed te maken. Juist was hij zoo ver, dat hij naar de wallen kon snellen en daar zich bij de menigte voegen, toen Elsje hem tegenkwam en zijne hulp vroeg, om haar in iets, dat aan haar volière te doen was, bijstand te bieden.

„Neen, daar kan ik mij thans niet mee ophouden,“ zeide Frits, en duwde haar, terwijl hij sprak, ongeduldig op zijde.

„Maar Mama heeft gezegd dat gij het moest doen,“ hernam Elsje op gebiedenden toon.

„Mama heeft er niets van gezegd, en ik wil niet,“ was het toornig wederwoord van Frits.

„Mama heeft het gezegd,“ antwoordde Elsje en versperde hem den weg. „Mama verlangt, dat gij het doen zult vóór gij naar de spelen gaat.“

„Meent gij dat ik uw knecht ben?“ vroeg Frits en werd al driftiger.

„Zeker, als Mama het zoo wil,“ zeide Elsje uittartend.

„Dan zal ik u op gevoelige wijs leeren dat ik uw meerdere en niet uw knecht ben,“ riep Frits, en vóór zijne zuster het had kunnen ontwijken, gaf hij haar zulk een harden slag, dat zij achterover en van een drietal steenen trappen in den gang viel. Frits zag Elsje vallen en hoorde haar een gil geven, maar had geen moed om te onderzoeken of zij nog leefde. Vol angst dat hij haar gedood had, en zijne Mama en een der dienstnaagden ziende toeschieten, sloop hij terug naar zijn kamer, vol angst en schaamte over zijn dolle drift.

Nauwelijks was hij daarbinnen, of hij wierp zich met zijn hoofd op de tafel, en hoewel hij nu bijna veertien jaren was, en hij soms roemde dat niets hem zou kunnen doen schreien, weende hij als een kind.

„Arm Elsje,“ kreet hij, „wat heb ik u gedaan! Ik, die als Luther wilde zijn en voor recht en waarheid strijden!“ en opnieuw stroomden zijn tranen.

Niemand scheen zich om hem te bekommeren, maar door geduldig aan de trap te luisteren, bleek hem dat zijn zusje wel gewond maar niet dood was, en dit reeds gaf hem verlichting. Toch had hij geen lust of moed om zijne kamer te verlaten, en hoewel hij zijn vader in de gangen hoorde en de aankomst der hooge gasten bemerkte, bleef hij zich in de eenzaamheid schuil houden.

Zijn toorn was geheel voorbij. Geene gramschap hield hem terug, zelfs ook geen vrees voor zijn vader; neen, het waren de woorden van den ouden koopman, die zijn

jong en gevoelig geweten met zooveel kracht hadden wakker gemaakt, dat schaamte over zijn gebrek aan zelfbeheersching hem door droefheid geheel onverschillig voor het feest maakte.

Geruimen tijd was de Gravin met Elsje bezig. Haar achterhoofd was gewond en ook haar eene arm was geschaafd. Door zich nog aan een leuning te grijpen, was haar val wel niet voorkomen, maar gelukkig gebroken, en de priester, tevens een bekwaam geneesheer, gaf al spoedig de verzekering dat het gebeurde geene ernstige gevolgen hebben zou. Eindelijk viel het meisje in slaap en nu dacht de Gravin aan Frits, vol verbazing, dat hij na zijne onbezonnenheid zich zoo maar in het feestgewoel had kunnen mengen. Zelfs was zij verlegen wat ten zijnen aanzien te doen; daar zij beducht was, dat als zij hem ernstig over het gebeurde aansprak, hij opnieuw zou opvliegen. Zoo was het vroeger herhaaldelijk gebeurd, en deze zijne driftige onbuigzaamheid was de billijke oorzaak der groote zorg, die zijn vader en moeder over hem koesterden.

Langzaam ging zij den trap op en zou al peinzend naar de wallen zijn gegaan, had niet het zuchten en weenen van Frits haar oor getroffen. Dit bewoog haar terstond bij hem binnen te gaan, en daar zag zij hem in diepe verslagenheid op eene eiken kist zittende. Met verbazing blikte zij hem aan, want hare eerste gedachte was, dat hij buiten gewond was geraakt. Ook vroeg zij hem dit, maar hij schudde het hoofd en zeide op zeer droeven en deemoedigen toon: „Neen, Mama, ik heb er zelfs niet aan gedacht om naar buiten te gaan, nadat ik Elsje dien slag heb gegeven. Is zij wat beter?“ vroeg hij bezorgd.

„Ja, mijn jongen, ik heb haar rustig slapende verlaten, en hoop dat zij niet ernstig gewond is; maar Frits...“

„Och, Mama, spreek er nu niet over,“ smeekte Frits. „Ik verfoei mijzelf, en gij kunt mij zeker niet meer liefhebben.“

„Hoor, Frits,“ sprak zijne moeder, en zette zich vrien-

DE EERSTE STRID.

delijk naast hem neder, „gij weet dat ik u in spijt van uwe gebreken liefheb, en omdat ik u liefheb, doet uw driftig zijn mij zoo leed.“

„Maar, Mama, ik had u beloofd dat ik in mijn Bijbel lezen en als een van Luthers dapperen worden zou,“ zeide Frits en zuchtte.

„En gij hebt ondervonden dat den Bijbel lezen en beloften doen niet genoeg is om u de zegepraal over uzelf te geven.“

Frits schudde met het hoofd. „En toch heeft de oude koopman door zijn spreken mij zoo geheel vervuld met de begeerte om recht en waarheid in den geest van Luther voor te staan.“

„Maar wenschen alleen heeft ook Luther niet zoo moedig gemaakt, als hij zich onder moeilijke omstandigheden toonde. Herinnert gij u niet, wat de oude man ons van zijn eigen levensstrijd verhaalde, en ook aangaande Luther mededeelde, dat diens strijd allereerst tegen zijn eigen hartstochten en driften was geweest.“

„Ik weet wat gij bedoelt,“ sprak Frits, „uwe meening is, dat ik eerst mijn driftig karakter moet meester zijn, vóór ik er aan denken mag tegen iets anders strijd te voeren.“

„Juist, en gij zult reeds een van Jezus krijgsknechten wezen, zoodra gij maar tegen uw eigen inborst begint te kampen.“

„Ach, ik zal nooit mijzelf leren beheerschen, neen nooit,“ zeide Frits weemoedig.

De Gravin zag hem in de open nu met tranen gevulde blauwe oogen en kuste hem op zijn voorhoofd. „Frits,“ sprak zij teeder, „veronderstel eens, dat ik u tot hulp kon zijn, om dit uw trotsch en driftig karakter meester te worden, zoudt gij onwillig zijn om mij die hulp te vragen?“

„Neen, Mama, dat weet gij zelve al te wel,“ was zijn hartelijk antwoord.

„En waarom zoudt gij daartoe niet onwillig zijn, mijn kind?“

Frits zag zijne moeder met eenige verbazing aan en zeide: „Omdat gij mijne mama zijt, en mij liefhebt.“

„Welnu Frits, laat mij u dan zeggen wat ik uit dat schoone boek, dat de oude koopman ons verkocht, geleerd heb. God is onze Vader en heeft ons lief. Luther heeft dat door dit boek ontdekt en weder aan het licht gebracht. Sedert had hij den moed om niet meer aan Maria of de heiligen hulp te vragen, en om het aan allen te prediken: God is liefde, en God heeft zijn Zoon gezonden, opdat wij door Jezus allen tot Hem zelve komen en Hem als Vader liefhebben zouden. Dat God ons een Vader zijn wil, zouden wij, arme zondaren, nooit hebben durven gelooven, als niet Jezus het geleerd had, vooral door voor ons aan een kruis te sterven en ons zoo in zijne liefde, de oneindige liefde van den hemelschen Vader te doen kennen.“

„Mama, als ik u zoo hoor is het, als weet gij alles reeds even goed als de oude Karel, en die had het van Dokter Luther zelve,“ sprak Frits niet zonder vertoon van verbazing.

„Ja, en Dokter Luther zou het niet geweten hebben, indien God hem niet geleid en geleerd had, en ik geloof dat God in den laatsten tijd ook mij heeft willen leiden en leeren.“

„Meent gij dan, Mama, dat ik ook zou kunnen nederknielen en bij den Heer Jezus hulp zoeken?“ zeide Frits op een toon, die tegelijk twijfel en bevreemding openbaarde. Zijn natuurlijke hoogmoed maakte hem afkeerig van hulp te begeeren, en het bijgeloovig onderwijs van Vader Anselmus vervulde hem nog met vrees, dat er kwaad in kon gelegen zijn, om buiten de maagd Maria en de heiligen om, zoo maar rechtstreeks aan Jezus bijstand te smeeken.

„Mijn jongen, de Heer Jezus zelf heeft ons gedrongen om tot Hem te komen, want Hij zegt: Een iegelijk, die tot Mij komt, zal Ik geenszins uitwerpen.“

„Maar Mama, ik ben niet alleen trotsch en opvliegend,

er is nog zooveel meer dat in mij niet deugt," zeide Frits en zag naar den grond. "Sinds ik in den Bijbel gelezen heb, schijnt het mij zoo moeielijk om waarlijk goed te zijn."

"Best, mijn kind, maar begrijp nu wel, dat wij ons ziek moeten kennen om naar een geneesmiddel, en zwak om naar hulp te vragen. De Heer Jezus is als een rechtvaardige voor de onrechtvaardigen gestorven, opdat wij, door het geloof de zijnen, in Hem de gerechtigheid en het leven terugvinden zouden, die wij door ons zondigen verloren hebben. Liefde deed Hem voor ons lijden en sterven, en deze liefde is een pand, dat Hij ons in al onze nooden zal helpen, als wij maar Hem vragen."

"O, Mama, ik zal bidden. Ik zal God vragen om de kracht om mijn driftigen aard meester te worden," fluisterde Frits zijne moeder toe en drukte haar teeder de hand.

Er was voor de Gravin geen tijd om te antwoorden, want de stem van den Graaf klonk van verre, en deed op zeer gramstorigen toon aan Frits weten, dat hij het hart niet hebben zou om zich bij de spelen te vertoonen.

Het gelaat van dezen ving aan te gloeien, toen hij deze bedreiging hoorde, en een gramstorig antwoord lag hem op de lippen, maar hij bedwong zich en zweeg. Diep gevoelde hij de teleurstelling en straf; en nog gisteren zou hij daarop zeker in heftigen toorn hebben geantwoord, maar nu liet hij slechts het hoofd hangen en voegde zich in stilte naar zijns vaders wil.

De voorspraak zijner moeder bewerkte, dat hij althans getuige mocht zijn van de spelen, al mocht hij daarin niet deelen. Hierin evenwel had Frits, als bijna eene openlijke vernedering, geen lust; maar zoodra zag hij niet dat zijn onwil zijne moeder bedroefde, of hij bedwong zich en volgde haar naar buiten. Later op den dag mocht hij Else bezoeken, en deed alles wat hij kon om bij haar goed te maken, wat hij in onbesuisde drift misdeed.

Zoo ging de dag nog beter voorbij, dan hij in zijn

eerste verdriet had durven hopen. Aan den avond van den dag gaf de Graaf zijne vreugde te kennen over de verandering, die hij in Frits had opgemerkt, en deze zelf deed de ontdekking, dat er veel meer zoet in gelegen is, om zichzelve te beheerschen, dan toe te geven aan kwade ingevingen van luim en drift.

DERDE HOOFDSTUK.

HET VERTREK VAN GRAAF ERIC.

Het kasteel Thorn had eene eigene kapel, en Vader Anselmus was gewoon daar het misoffer te verrichten. Zeer vele waskaarsen brandden daar bestendig voor het beeld der maagd Maria, en de leden der grafelijke familie en de dienstboden woonden er meestal de godsdienst-oefening bij.

De Graaf zelf evenwel liet zich niet bijzonder aan den eeredienst gelegen liggen. Hij betaalde den priester voor het onderwijs geven aan zijn zoon en voor den kerkdienst, maar, zooals wij hem tot zijne vrouw hoorden zeggen: hij geloofde niet meer in eenigen godsdienst. Met de Gravin was dit geheel anders. Zoolang haar geloof in de Roomsche plechtigheden en het priestergezag nog niet door haar Bijbellezen was aan 't wankelen gebracht, was zij meer dan iemand in hare omgeving aan hare priesterkerk gehecht. Onder den invloed van Gods levend Woord werd haar hart allengs losgemaakt van het doode menschenwoord en het tot slavernij vernederend priestergezag. Zij hield op te biechten, knielde niet langer voor eenig beeld en het kaarsental werd beduidend minder in de kapel.

Vader Anselmus was er de man niet naar om deze verandering niet te bemerken of haar door de vingers te

zien. Zeer spoedig na Elsjes val gaf hij aan de Gravin te verstaan, dat haar kind niet eerder herstellen zou, dan wanneer zij zich weder getrouw in het vervullen van haar kerkplichten toonde.

Een oogenblik werd het moederhart door deze bedreiging getroffen, want Elsje, gelijk zich licht begripen laat, herstelde onder des priesters behandeling niet zoo spoedig als dat bij haar jong, gezond gestel had behooren te geschieden. Toch liet de Gravin zich niet zoo van den rechten weg afbrengen, dat zij in het gebeurde een oordeel des Heeren zag, te meer daar het veranderde gedrag van Frits haar eer voor zegen deed danken. Met den meesten ernst streed deze tegen zijn natuurlijken aard en in zijn bidden smeekte hij vurig, dat hij door zachtheid van geest en ootmoed geschikt mocht worden om Jezus waarlijk te dienen. Niet zelden was het hem, als zou de overwinning nimmer zijn deel worden, maar als het hem waarlijk bang werd, dacht hij aan Elsjes val, aan de beloften des Bijbels, en zoo vernieuwde God hem de kracht om op zijne wijze in Luthers voetspoor te treden.

De winter was steeds een langwijlige tijd voor de bewoners van het kasteel. Meestal was de omtrek òf door den vallenden regen òf door dikke sneeuw onbegaanbaar, zoodat het verblijf op de berghoogte iets van eene ballingschap had. De eenige, die den winter ditmaal niet voorbij wenschte, was de Gravin, want zij wist dat wanneer de sneeuw verdwenen was en de boom- en bloemknoppen weer ontluiken gingen, ook haar echtgenoot weder voor den krijg zijn huis zou verlaten. De edelen van die dagen hadden telkens onderling strijd, of waren verplicht den keizer in zijn oorlogvoeren bij te staan. Frits had reeds lang den wensch gekoesterd dat de tijd daar mocht zijn, dat hij in blinkende wapenrusting naast zijn vader zou mogen uittrekken. Nog was die wensch niet in hem verdoofd, maar er was toch iets dat hij nu nog vuriger begeerde, het was dat zijn vader de zijde der Hervormers mocht kiezen, en met zijn invloed

en zwaard het recht van waarheid en godsdienst verdedigen.

Bij zekere gelegenheid waagde hij het dezen zijn harte-wensch voor zijne moeder uit te spreken. Zijne moeder kleurde bij het vernemen zijner innige, kinderlijke taal en zeide, terwijl eene verzuchting haar als bede van de lippen ging: „Mijn lieve kind, God zal ons ten leidsman zijn en Hijzelf op zijn tijd ons leeren, hoe wij zijn werk ter zijner eere zullen kunnen doen.“

Eindelijk kwamen de voorboden der lente en tevens was al wat tot de bewapening van 's Graven macht diende in orde. Aan ééne zaak evenwel werd niet gelijk anders gedacht. De nadering van oorlogsgevaar was tot hiertoe steeds eene wekstem geweest, die er de vrome Gravin toe dreef om rijkelijk waskaarsen aan de maagd Maria te offeren. Terwijl de vrouw des huizes bijna nog zorgvuldiger dan anders voor alles wat haar echtgenoot tot den tocht behoefde zorg droeg, scheen zij voor de gaven aan de kapel onverschillig.

De priester sloeg dit verzuim met wrevel gade en was niet minder toornig over mindere belangstelling in het misoffer, niettegenstaande hij ernstiger dan ooit tot trouw in het beoefenen van godsdienstplicht aandrang. Ware de Graaf een ander man geweest, hij zou bij dezen zijne klachten hebben ingediend, maar toen hij dit vroeger eens had beproefd, had hij eene ontvangst genoten, die hem voor altijd het klagen had verleerd. Ook was het hem alsof door den Bijbel, dien hij herhaaldelijk te vergeefs had opgeëischt, de geest van den Graaf op zijne vrouw en kinderen was overgegaan; want de priester, die alleen van slaafsche kerkelijke gehoorzaamheid wist, miste geheel de gave om geloof des harten van wereldsch ongelooft te onderkennen. Elke dag gaf hem reden tot vermeerdering zijner gramschap, maar bij de drukte der voorbereiding voor het vertrek van den Graaf was het, als had niemand oogen om den innerlijken toorn des priesters te zien.

Eindelijk was de dag van vertrek daar, en de Gravin op haar wit paard en Frits aan hare zijde reden mede uit om den Graaf en zijne krijgsschaar uitgeleide te doen. Tot de grenzen van het grafelijk gebied zouden zij medegaan om dan, naar het statig kasteel teruggekeerd, daar in de liefelijke zomermaanden alleen te zijn, totdat de herfst of wintertijd den Graaf weder naar de zijnen zou terugvoeren.

Geheel het dorp was op de been om de ruiters met hunne blinkende helmen en vederpluimen te zien, maar in menig oog stond een traan bij het zien heengaan van zoon of broeder. Onder de aanschouwers trok het al spoedig de aandacht dat Vader Anselmus bij den optocht ontbrak. Bij vorige gelegenheden had hij steeds in de nabijheid van den Graaf medegereden om op de grenzen van het gebied van den heer des kasteels hem en zijnen krijgslieden zijnen zegen te geven. Er ging een gemompel dat hij op het Grafelijk gezin vertoord was, en dat vooral zijn leerling hem zooveel reden van ongenoegen had gegeven zoodat hij niet meer op het kasteel wilde verschijnen, en ook geweigerd had de wapenen van den Graaf zegen toe te bidden. Wien zal het verwonderen dat deze openbaring van des priesters gramschap onder eene onkundige en bijgeloovige menigte grooten angst verwekte en dat velen Frits, vooral bij zijn terugkomen, met zichtbaar ongenoegen aanblikten.

„De jongeheer moest zelf maar eens soldaat zijn, dan zou hij weten wat vechten is en meer aan den zegen van Vader Anselmus hechten,“ zuchtte een oud moedertje, die haar zoon had zien heengaan.

„Ja, ik hoor dat de jonge Graaf verboden boeken leest en weigert om de maagd Maria te aanbidden,“ fluisterde een ander.

Allerlei geruchten van dezen aard gingen bij de dorpeelingen rond, en zulk een afgrijzen over de misdaad, die Frits werd gezegd gepleegd te hebben, heerschte onder hen, dat het geen hunner zou verbaasd hebben, als de

jongeling op eens dood van zijn paard ter aarde gestort ware.

Gelijk doorgaans waren de gaande geruchten niet geheel waar. Althans de priester was niet buiten het medeweten en de goedkeuring van den Graaf afwezig. Om redenen, die hij niet mededeelde, en welke wel die waren, waarvan onder het volk gemompeld werd, had hij verzocht zijn klooster te mogen bezoeken, en de Graaf, die aan niets meer geloofde, had den monnik geheel onverschillig laten vertrekken. De Gravin had dit heengaan met leede oogen gezien; niet omdat zij nog voor zichzelf aan des priesters zegen hechtte, maar omdat zij wist dat het vele der eenvoudige dorpelingen met noodeloze vrees vervullen zou. Aan Gods zegen hechtten zij in den grond der zaak niet. De priester was hun God, in zoover hun van jongs aan was ingeprent, dat hun tijdelijk en eeuwig lot geheel in de handen der priesters berustte.

Menigmaal had in de laatste dagen de Gravin met Frits gesproken over de verandering, welke in de harten en huizen der menschen zou ontstaan, als zij eens allen het Evangelie beleden en naar Gods genadewoord leefden. Ook nu bij hun teruggaan spraken zij over dezen omkeer, die zij als vrucht van Luthers strijden hoopten, maar meestal slechts fluisterend, omdat zij de gramstorigheid der bijgeloovige menigte zeer goed opmerkten en zij dezen niet noodeloos grieven en ergeren wilden.

„Arme menschen!“ zeide de Gravin eindelijk op weemoedigen toon. „Ik vrees dat het niet medegaan van Vader Anselmus hen met grooten angst vervult.“

Frits was waarlijk veel meer vertoornd dan bedroefd over des priesters daad, en toonde dit ook toen hij wrevelig hernam: „Het zou voor hen en voor ons goed zijn als Vader Anselmus ons nooit meer zijn aangezicht te zien gaf, en ik zal hun dit bij gelegenheid vertellen ook.“

„Laat u nooit door haastigen toorn drijven, mijn jongen,“ zeide de Gravin minzaam. „Deze menschen kunnen nog niet denken en gelooven zooals wij nu; en al hebt

gij in uwe zienswijze gelijk, nooit kan het goed wezen om uwe meening aan anderen op te dringen."

Met dit zeggen waren hun weder eenige dorpelingen genaderd, en de Gravin fluisterde haren zoon toe, dat zij liever eerst op het kasteel deze aangelegenheid verder bespreken zouden.

Frits antwoordde daarom ook niet, maar gaf zijn hart te huis gekomen lucht met te zeggen: "Beste Moeder, ik hoop dat gij mij reeds dezen zomer het werk van onzen grooten krijg zult willen laten aanvangen?"

"Hoe meent gij dat?" vroeg de Gravin en glimlachte bij het zien van zijn ijvervuur.

"Wel, hoe juist aan te vangen weet ik nog niet, maar ik heb een gevoel dat het mijn plicht is om die menschen te zeggen, dat Vader Anselmus en alle priesters ons geheel verkeerd onderwezen en op den dwaalweg geleid hebben."

De Gravin schudde hierop ernstig het hoofd en antwoordde: "Ik ben zeker dat gij, dien weg kiezende, zeer kwalijk slagen zoudt."

"Maar wat moet ik dan doen, Mama?" vroeg Frits.

"Wel in uw leven aan deze menschen toonen dat God ons den weg der waarheid heeft doen vinden, en dat Hij door zijn Geest ons daarop voortdurend leidt en bewaart. Vooral wanneer men onkundigen overtuigen wil, moet het meer door vertrouwen wekkende daden, door liefde, dan door woorden geschieden."

"Hoe meent gij dat, Mama?"

"Ik meen daarmede, mijn jongen, dat al uw spreken niets zal baten; dat het volk aan het woord van Vader Anselmus veel meer dan aan het uwe zal blijven hechten, zolang gij niet door uwen voorbeeldigen wandel eene hooge mate van vertrouwen gewonnen hebt."

"Maar, Mama, wij leven op het kasteel en deze menschen in het dorp, hoe weinig kunnen zij dus van mijn doen te weten komen?" hernam Frits blijkbaar mismoedig.

"Deze verhouding kunnen wij zeer moeielijk wijzigen,

maar dit neemt niets weg van de waarheid, dat de waarheid noode ontvangen wordt en niet erkend en aangenomen zal worden, zoolang niet uw leven daartoe den voornamesten aandrang geeft."

"Dan wenschte ik wel dat wij van nu aan in het dorp konden leven, om te beproeven of wij de waarheid door ons leven onder deze menschen konden aanbevelen."

VIERDE HOOFDSTUK.

EEN DREIGEND GEVAAR.

Weinige dagen waren er sinds het vertrek van den Graaf verlopen, toen Vader Anselmus naar het kasteel terugkeerde en er zijn priesterambt weder aanving. Hij volgde evenwel een anderen weg dan nog kort te voren, want hij drong er tot verbazing der Gravin niet meer op aan, dat zij en Frits de heiligen aanroepen en Maria vereeren zouden. Het was alsof hij voor hun doen en laten geheel onverschillig geworden was, en hij alleen de dienstbaren op het kasteel nog zijne zorgen waardig achtte. Over deze bleek zijn gezag onbepaald, met uitzondering evenwel van eene tweetal, een der kamermeisjes, Martje genaamd, en een oude huisknecht, die beiden den priester moedig betuigden, dat hun de oogen geopend waren voor de nietigheid der heiligen-vereering, en dat zij naar het Woord Gods alleen den hemelschen Vader en hunnen Zaligmaker wilden aanbidden.

Toen dit hun moedig en geheel vrijwillig besluit aan de Gravin bekend werd, toonde zij hare belangstelling in hun geloof door hen, en allen die het begeerden, uit te noodigen om haar dagelijks een gedeelte des Bijbels te

hooren voorlezen, en zelve kwam ook zij nu er met beslitheld voor uit, dat zij niet langer in het gezag van Rome geloofde, maar het zuivere Evangelie tot gids verkozen had.

Frits stond nevens zijne moeder, toen zij dat woord sprak en voegde er bij: „Ook ik ben een van Luthers volgers en ben gezind om evenals hij uit al mijne macht tegen de leeringen der priesters te strijden.“

„Wees niet te haastig, mijn zoon,“ hernam de Gravin. „Luther voert veel meer strijd tegen de zonde dan tegen de priesters, en wij behooren hem hierin na te volgen.“

„Zoo meende ik het ook eigenlijk, Mama,“ zeide Frits, terwijl een hoogrood zijne wangen overtoog. „Ik sprak te onbedacht, maar zal mijn best doen om Luthers voetstappen te drukken.“

De oude dienstknecht en het kamermeisje waren zeer dankbaar voor het aanbod hunner meesteres, want geen van beiden konden lezen, en hunne kennis van den weg der waarheid reikte niet verder dan het onderwijs van den reizenden koopman. Deze echter had door zijn woord zulk een indruk op hun hart gemaakt, dat zij in alle eenvoudigheid, maar tevens met innige overtuiging in Jezus geloofden en op Hem alleen bouwen wilden.

Van nu aan wijdde de Gravin er menig uur aan om deze hare dienstbaren en hare kinderen in het Woord Gods te onderwijzen. Menigmaal geschiedde dit in den tuin van het kasteel, eene slechts beperkte ruimte, die Frits niet zelden verlangen deed om vrij in de het kasteel omringende bosschen te mogen omzwerven. Toen zij zoo eens lazeu van des Heeren reizen door Galilea en zijn leeren bij het meer van Galilea, kon Frits zich niet bedwingen om te zeggen: „O hoe heerlijk zou ik het vinden, om zoo onder de eenvoudige dorpelingen het werk van een evangelist te doen.“

Zijne moeder glimlachte, en meende dat hij maar al te spoedig de huiselijke woning en hare gemakken zou missen. Frits scheen lust te hebben een ander gevoelen te

verdedigen, maar eer hij had kunnen antwoorden, werd het onderhoud afgebroken door het bericht, dat de oude Karel op het kasteel was en dat hij wenschte, vóór hij zijne koopwaar in de keuken liet zien, die aan de Gravin te mogen vertoonen.

„Breng hem in de groote zaal,“ sprak de Gravin, „ik zal terstond derwaarts gaan.“

„Zou hij ook weder boeken bij zich hebben?“ fluisterde Frits.

„Wij zullen zien wat hij heeft,“ was het antwoord, „en hooren wat hij ons nieuws omtrent Luther berichten kan,“ en met deze woorden rees de Gravin van haren zetel op en begaf zich met Frits en Elsje naar het kasteel.

De oude koopman boog zich eerbiedig toen zij binnentraden en zeide daarop: „Edele vrouwe, mag ik de gunst verzoeken u een oogenblik alleen te spreken?“ en zag daarbij naar de kinderen en dienstboden op eene wijze, welke de Gravin gevoelen deed, dat hij iets gewichtigs had mede te deelen. Terstond verzocht zij nu ook dat de koopman haar naar een der zijvertrekken volgen zou, en toen hij zich vergewist had dat de deur goed gesloten was, haalde hij een mesje voor den dag, tornde daar een binnenrand van zijn opperkleed mede los, en reikte toen de Gravin een brief over. „Een vriend van Luther,“ dus sprak hij, „heeft mij dit geschrift toebetrouwd om het u in het geheim en eigenhandig ter hand te stellen.“

De Gravin nam den brief aan, in de hoop dat hij van haar echtgenoot mocht zijn, of iets van hem melden. Deze haar wensch werd teleurgesteld, maar haar uiterlijk toonde, dat de brief zeer gewichtige dingen inhield.

„Weet gij iets van den inhoud?“ vroeg zij eindelijk met bevende stem.

„Edele vrouw, ik weet dat gij en uwe kinderen in groot gevaar verkeerden, en dat Vader Anselmus en zijne medekloosterlingen u met list belagen, en een vreeselijk voorbeeld aan u willen stellen.“

„Zoo is het,“ hernam de Gravin, en klemde haar hoofd

tusschen hare handen. „Men raadt mij om met mijne kinderen dit kasteel te verlaten totdat mijn man terugkeert, maar waar zou ik kunnen heengaan?“

„Is er geene gelegenheid om u voor een tijd in de omliggende bosschen te verbergen? Wij hadden dan gelegenheid om den Graaf te waarschuwen, die zeker zich haasten zal om voor uwe veiligheid zorg te dragen.“

„Ous in het bosch verschuilen?“ herhaalde de Gravin. „Onmogelijk, wij zouden daar van gebrek en ellende omkomen.“

„Zijn er geene onder uwe dienstboden op welke gij volkomen kunt vertrouwen, en die met u zouden willen gaan? Ik zelf ben in staat u op de grenzen van Polen naar eene veilige schuilplaats te geleiden.“

De Gravin dacht terstond aan Martje en den ouden knecht Ulrich en sprak: „Ja, ik heb twee dienstboden, die evenals wij de waarheid, waarin gij ons hebt onderwezen, aangenomen hebben, en ik ben zeker dat zij ons niet verlaten zullen, al maakte zelfs hunne eigene veiligheid dit niet raadzaam.“

„Dan, edele vrouw, is het verstandigste wat gij doen kunt, dat gij nog dezen eigen avond het kasteel verlaat, want morgen zou het te laat kunnen wezen en reeds een kloosterkerker, wegens uwe kettersche gevoelens, uw deel zijn. Terwijl ik mijne koopwaar in de keuken laat zien en daarna de priester in de kapel de vesper leest, moet gij u door verkleeding onkenbaar maken om zoo met uwe dienstboden en kinderen een eind weegs het bosch in te gaan, waar ik u dan wel verder en veilig geleiden zal.“

Het kostte de Gravin groote moeite een kalm gelaat te toonen, toen zij weder binnenkwam en daar de koopwaar voor hare kinderen werd uitgestald. Zij wist nochtans zichzelf met macht te beheerschen, zoodat niemand zelfs giste dat haar iets verontrustends was medegedeeld. Vóór zij den ouden Karel naar de keuken liet gaan, deed zij al hare dienstboden vertrekken en zeide hem

haar besluit, om als hij op het kasteel wilde blijven, nog twee dagen te toeven. Zij wenschte dien tijd om alles met Ulrich te overleggen, terwijl zij door dezen zou laten wacht houden in en buiten het kasteel, of hij ook iets verontrustends mocht opmerken.

De koopman keurde dit plan beter dan het zijne, en verklaarde zich terstond gereed om te blijven en om alles te doen, wat de Gravin en hare kinderen van nut kon zijn. Toen hij naar de keuken vertrokken was, knielde de Gravin in eenzaamheid neder en zocht des Heeren aangezicht, dat Hij haar sterkte en schild mocht zijn. Na gebeden te hebben, schreef zij een brief aan haren echtgenoot om hem te melden, dat hare veiligheid ernstig werd bedreigd en zij hem daarom smeekte zoo spoedig mogelijk terug te keeren. Welk het gevaar was, keurde zij best niet uit te spreken, daar haar bode, hoe voorzichtig ook gekozen, door hare vijanden overvallen en van haar brief kon beroofd worden. Hierop ontbood zij Ulrich en vertrouwde hem haar geheim geheel toe, met het verzoek om te zorgen dat haar schrijven aan den Graaf behouden ter hand kwam.

„En wat wordt verder door u gewenscht, edele vrouw?“ vroeg de trouwe dienstknecht.

„Laat wacht houden, Ulrich, in het kasteel en in het dorp, of men ook vreemde personen of iets anders verontrustends ontdekt. Het kan zijn,“ sprak zij zuchtende, „dat nog Vader Anselmus van zijne booze plannen heeft afgezien.“

De oude man schudde het hoofd. Hij wist meer van Vader Anselmus dan zijne meesteres. „Misschien,“ sprak hij nochtans als ter geruststelling, „is alles alleen door den priester bedacht om u schrik aan te jagen.“

Aan deze laatste mogelijkheid sloeg de Gravin geen geloof. Zij hield zich overtuigd dat het ontvangen bericht niets dan de waarheid behelsde. Alleen hoopte zij dat haar echtgenoot tijdig zou kunnen terugkeeren, en bleek haar dit onwaarschijnlijk, dan was zij bereid liever het uiterste

met hare kinderen te wagen dan in de handen der wreede priesters te vallen.

Een dag ging voorbij en de tweede neigde reeds ten avond, zoodat de Gravin begon te hopen, dat de bode haar echtgenoot nog wel treffen zou, toen Ulrich den man in vollen draf het kasteel zag naderen, terwijl zijn paard de sporen droeg, dat het door den ruiter niet gespaard, maar afgejaagd was. Zoo was het ook, en nauwelijks was de bode de slotpoort binnen, of zijn paard, dat de laatste krachten had ingespannen, stortte ter aarde. Ulrich ijde tot hem, gelaste anderen voor het paard zorg te dragen en bracht hem alleen naar zijn eigen vertrek.

„Ik ben aangevallen en van mijn brief beroofd,“ dus sprak de bode, „en uit de gesprekken, die ik vernam, bleek mij dat onze meesteres in groot gevaar is. Wat haar bedreigt kan ik niet gissen, maar terwijl men in het bezit van den brief op mij niet bijzonder achtte en zich aan drinken overgaf, heb ik mijn paard niet ontzien om de Gravin zoodra mogelijk met haren toestand bekend te maken.“

„Wij moeten voorzichtig zijn en ons wapenen,“ zeide Ulrich. Daarop ging hij naar buiten en zeide tot den wachthebbenden soldaat: „Laat de ophaalbrug opgehaald worden, maar doe verder niets, en maak geen gerucht vóór ik den wil der edele vrouw heb verstaan.“

De Gravin hoorde de ontvangen mededeeling met waardige kalnte en zeide: „Wij moeten ons lot in Gods handen stellen.“

„Ons blijft evenwel de kans om u te verdedigen; er zijn er meer dan één, die voor u het zwaard zullen willen trekken.“

„Het is moeielijk te zeggen op wien wij zouden kunnen rekenen, vermits wij Vader Anselmus, onzen ergsten vijand en den aanlegger van alles, binnen het kasteel hebben. Neen, het is de beste weg, dat wij niet op geweld of list, maar onvoorwaardelijk op Gods genade vertrouwen en het kasteel voor een tijd verlaten.“

„Ik ben bereid te gaan, waarheen gij, edele vrouw, gaan zult, en Martje zal gewis van ganscher harte hetzelfde doen.“

„Ik dank u, Ulrich,“ sprak de Gravin bewogen, „als een trouwe dienaar als gij mij ter zijde blijft, zie ik er minder tegen op mijne woning met een onzeker verblijf daarbuiten te verwisselen.“

Maar klonken de woorden der edele vrouw krachtig, haar hart was week in haar, en zij kon hare tranen niet bedwingen. Martje, die door Ulrich geroepen was, beijverde zich met hem, om hare meesteres op te beuren en deze was al spoedig zichzelf zoo ver meester, dat zij hare plannen maken kon.

„Kom, Martje,“ zeide zij toen, „gij moet mij eenige van uwe kleederen leenen en verder mij Elsjes goed en mijne eenvoudigste kleedingstukken helpen inpakken, want het is raadzaam dat wij het kasteel terstond verlaten, en de dag is reeds ver gevorderd.“

Het denkbeeld dat de edele vrouw zich in het gewaad eener dienstmaagd zou kleeden, was voor Martje iets onverdragelijks, maar de Gravin drong haar, haar gevoel te bedwingen en niet te weenen, maar liever terstond te doen wat de nood vorderde. „Wat beteekent dit weinige lijden,“ voegde zij er bij, „wanneer wij zien op wat de Heer voor ons leed, en misschien is het in zijn weg, dat wij door ons lijden nog anderen ten zegen worden.“

Terwijl de Gravin en hare dienstmaagd bezig waren om het allernoodigste goed te pakken, trad Frits binnen en zag verbaasd beurtelings naar het betraande gelaat van Martje en naar de niet minder bewogen gelaatstrekken zijner moeder, terwijl reeds in zijn zwijgen het verlangen naar opheldering kenbaar werd.

De Gravin begreep dat zij Frits deelgenoot van haar geheim maken moest, en noodigde hem daarom op een voetstoeltje bij haar plaats nemen, nadat zij zelve zich op een grooten armstoel had neergezet.

„Mijn zoon, weet gij nog wat gij gisteren zoo innig

scheent te wenschen?“ vroeg zij en legde minzaam haar hand op zijn blonde golvende lokken.

„Bedoelt gij van het woud?“ vroeg hij haar verbaasd aanziende.

„Juist, beste, en ik heb besloten daar voor een tijd ons verblijf te kiezen.“

Frits sprong op en riep uit: „O Mama, gij zegt mij niet alles. Het is onmogelijk, dat wij zonder groote oorzaak dit kasteel zouden verlaten, om als arme menschen in het bosch te gaan wonen. Gij zijt eene Gravinne van Thorn en ik ben Graaf Eric's eenige zoon.“

„Stil, stil, Frits,“ sprak de Gravin om Frits tot kalmte aan te sporen, ofschoon hare bleekheid hare eigene aandoening verried: „wij zijn niet arm naar de wereld; maar vergeet niet, dat er eene zeer begeerlijke armoede is, anders zou de Heer Jezus niet gezegd hebben: „Zalig zijn de armen van geest.“ Gij belooft eens, dat gij klein wildet worden voor God om tot groote daden in staat te zijn.“

Frits boog het hoofd en de glans van verstoordheid was uit zijne oogen verdwenen. Na een korte poos van stilzwijgen sprak hij: „Ik ben nu kalm, Mama. Ik heb innerlijk God gebeden dat ik in staat mocht zijn mijne hartstochtelijkheid te bedwingen. Zeg mij nu wat gij meent, dat ik moet weten.“

„Goed, mijn kind, ik zal u alles mededeelen, verzekerd als ik ben, dat gij om mijnent en om Elsjes wil uwe drift zult beteugelen en onder den invloed van het Evangelie, hoe jong gij ook zijt, u een man zult toonen.“

„Gij kunt er althans zeker van zijn, Mama, dat ik er mijn best toe doen zal.“

„Hoor dan, mijn jongen, het is noodzakelijk dat wij ons kasteel verlaten, en ons voor een tijd verscholen houden, totdat...“

„Verscholen houden!“ viel haar op eens Frits in de rede.

„Luister, mijn kind, wij hebben geen tijd te verliezen,

want wij verkeeren in groot gevaar, en indien wij — Elsje, gij en ik — niet nog heden ontsnappen, zijn wij wellicht morgen reeds in een kerker opgesloten.”

„Maar, Mama, wij kunnen de poorten sluiten en ons tegen den aanval verdedigen.”

De Gravin schudde afkeurend het hoofd.

„Neen,” zeide zij, „geen verzet is raadzaam en zou ons zelfs niet voegen. Gods koninkrijk is een rijk van liefde en vrede. Lijden moge mij wachten, omdat ik dat rijk heb gevonden en daarin nu vrede smaak, maar om mij-nentwil zal geen bloed vergoten worden.”

„Maar, Mama, ik zal voor u strijden en u verdedigen,” zeide Frits vast besloten.”

„Indien gij niet voor mij strijdt, Frits, zullen wij spoedig verraden zijn. Geloof mij, gij moet tegen uwe hartstochtelijkheid ernstiger dan ooit leeren strijden, of ik zal in voortdurend gevaar verkeeren. Indien men ontdekt wie wij zijn, zal het onzen vervolger, Vader Anselmus, die op dit oogenblik de macht tegen ons in handen heeft, licht vallen ons op het spoor te komen en aan ons wraak te oefenen. Het zal u zwaar vallen om dit kruis te dragen, maar eerst wanneer gij het in stilheid draagt, zult gij u een goed krijgsknecht van Christus betoonen. Frits, de nood eischt dat ik mij in armoedige kleeding steek en dat gij dat lederen pak aandoet en een van deze buidels draagt. Ook moet ik uw lang krullend haar afsnijden, en Elsje zal evenals de geringe dorpsmeisjes een nauwsluitend mutsje moeten dragen.”

„Och, Mama!” zuchtte Frits, maar hij liet het tot geene verdere uitbarsting komen. Hij gevoelde, dat hij ter wille van zijne lieve moeder zich kalm houden en onderworpen zijn moest, en om dat te kunnen doen, haastte hij zich met het lederen pak naar zijn eigen kamer en knielde daar neder, om in het gebed kracht tot onderwerping aan Gods wil te zoeken.

VIJFDE HOOFDSTUK.

DE HUT IN HET WOUD.

Door den haast en de stilte, waarmede de vlucht werd beraamd en uitgevoerd, mocht het aan de zoo verraderlijk bedreigden gelukken, om heimelijk aan het kasteel te ontkomen en nog vóór het geheel duister was het bosch te bereiken. Niemand zou de Gravin van Thorn hebben herkend in de vrouw, die daar in eenvoud naast Ulrich ging en een deel van Elsjes kleeren in een doek gebonden droeg. Ook Frits was met zijn weggesneden haar en in zijn lederen kostuum onkenbaar.

Was het eene verkleeding voor de grap geweest, niemand had meer pret dan Frits over zulk eene aardigheid kunnen hebben. Maar de zaak was geen spel en telkens als hij, volgens afspraak en om niet ontdekt te worden, Ulrich zijne Mama Greta hoorde noemen, kookte hem het jeugdig bloed en gevoelde hij meer lust om te sterven dan voor langen tijd te dragen, wat hem in zijn gevoel zoo diep verlaagde.

Zwijgend volgde hij met zijn bundel kleeren op den schouder. Hij kon niet nalaten vurig te wenschen, dat zijn vader spoedig wederkwam, of dat hem vrijheid gelaten ware met de mannen in het kasteel zich met hun vijand te meten.

Terwijl zulke gedachten Frits door het hoofd gingen, peinsde de oude Ulrich op geheel gelijke wijze over het lot van zijn meesteres en haar zoon. Hij kon het innerlijk niet verdragen, dat zij zoo hun kasteel hadden moeten verlaten en hun rang moesten verborgen houden. Al zijn denken ging over een plan, hoe hun eerbied te toonen en toch naar den wil der Gravin zich ter wille harer veiligheid als hun gelijke te gedragen. Ook de dienst-

maagd gevoelde gelijke smart, terwijl zij met Elsje aan de hand volgde, en zij had alle moeite om niet te schreien over de ramp, die hare goede meesteres getroffen had. Ulrich was met de paden door het woud wel bekend, en hij had met den koopman de plaats bepaald, waar deze hen vinden kon. Volgens afspraak zou de oude Karel het kasteel eerst in den laten avond verlaten, ook om te kunnen berichten, of de vlucht der Gravin reeds door vijandig gezinden werd vermoed. Daar het zomer was, had het voor de vluchtenden weinig bezwaar in, om in de open lucht te slapen, en toen de afgesproken plek, een eenigszins verborgen en beschutte plaats, bereikt was, maakten Ulrich en de dienstmaagd zoo goed zij konden eene rustplaats voor de Gravin en haar kinderen, die daar na de overspanning door vermoeienis zoo spoedig en rustig insliepen, als hadden zij zich op een donzen bed ter rust gelegd.

Bij het eerste morgenkrieken ontwaakte de Gravin uit een vasten slaap, en rondziende, had zij in het eerst moeite om zich te verklaren, waar zij was, en wat er met haar gebeurd was. Ulrich en Karel hadden beiden bij een wachtvuur gewaakt, en welkom was hun na het traag voortkruipen der uren het eerste morgenkrieken, dat vriendelijk door de boomstammen begon heen te schemeren.

De twee bejaarde mannen rezen terstond van hunne zitplaatsen op, toen zij zagen dat de Gravin van bare legerstede was opgestaan, en hoezeer deze het zocht te keeren, bogen zich beiden met eerbied voor haar neder.

„Ulrich,“ sprak de Gravin, terwijl zij een bezorgden blik sloeg op Frits en Elsje, die nog rustig sliepen, „wanneer gij zoo wilt blijven doen, zal het niet lang een geheim blijven wie ik ben. Niet te spoedig kunt gij hier vergeten, dat ik vroeger de Gravin van Thorn was.“

„Maar wij zijn hier alleen, edele vrouw,“ hernam Karel ter hunner verontschuldiging.

„Het is zoo, maar juist hier moet gij u gewinnen mij Greta te noemen en mij als gelijke te behandelen, of gij

zult u, als wij onder vreemden zijn, telkens vergissen.“ Door het hooren spreken werd ook Frits wakker, en zijne moeder boog zich over hem heen en zeide, terwijl zij hem met hartelijkheid kuste: „God zij geloofd en gedankt, mijn zoon, dat wij veilig in vrijheid zijn.“

„Maar Mama,“ zeide Frits, terwijl ook hij van zijn leger opstond en om zich heen zag, „acht gij het bepaald noodig, dat wij ons in zulke arme kleeding vermommen om veilig te zijn?“

„Ik ben daar zeker van Frits,“ was haar antwoord, „en ik vertrouw dat gij mij mijne taak niet zwaarder zult willen maken door....“

„Ik dacht alleen aan u, Mama,“ viel hij met warmte in de rede. „Ik kan het niet uitstaan, als ik u Greta hoor noemen, als waart gij maar eene arbeidersvrouw.“

De Gravin zag wat er in zijn binneuste omging en onwillekeurig zuchtte zij bij het bedenken, welke verzoe-kingen en hoeveel leed van nu aan Frits in zijn hooghartig karakter vinden zou.

Zoodra zag echter Frits niet, dat bekommernis en droefheid zich op het gelaat zijner moeder teekenden, of hij vloog haar om den hals en kuste haar zonder een woord meer te zeggen.

„Mijn beste jongen,“ fluisterde de Gravin, „vergeet niet wie u in dezen bangen strijd wil ter zijde staan. De Heer Jezus weet de zwakheid van uw trotsch en hartstochtelijk karakter en Hijzelf wil u door den Heiligen Geest hulp bieden, en uwe zwakheid in kracht veranderen.“

„Ik dacht dat ik mijn vijand reeds overwonnen had,“ zeide Frits. „Zoo vaak meende ik, dat God mij gedurende Elsjes ziekte geleerd had niet meer hoogmoedig en opvliegend te zijn, maar ik vrees dat mijne verkeerde neiging nog zoo sterk is als ooit!“

„Meen niet, beste jongen, dat ons booze hart zoo spoedig tot gehoorzaamheid aan God wordt overgebogen. Geen eerste of tweede strijd kan daartoe baten, maar is

de kamp hier door ons nooit volstreden, ook de Heer Jezus wordt nooit moede ons te helpen, als wij maar niet moede worden telkens opnieuw zijnen bijstand te vragen. Houd dus moed en blijf wakker strijden, bedenkende dat de Heer reeds voor ons overwonnen heeft, en dat hoe machtig ons nog de vijand schijne, hem zijne sterkste wapenen ontnomen zijn..//

Terwijl de Gravin op deze wijze Frits moed insprak, was door de bedienden een eenvoudig ontbijt gereed gemaakt. Door het overhaaste en bedekte van hunne vlucht, hadden zij zich enkel van eene kruik melk en van brood kunnen voorzien. Het weinige werd met dankzegging genoten en toen het genoten was, zeide de Gravin: „Komt, mijne vrienden, sterken wij ons tevens door het ware levensbrood, door het Woord van onzen God,“ en nu vroeg zij Ulrich den medegenomen Bijbel en las een hoofdstuk uit Johannes Evangelie.

Terstond na zonsopgang bonden de vluchtenden hun weinige reisgoed weder bijeen, en daarop ging het onder geleide van den ouden koopman, die door zijn vele omzwerven alle bergpaden kende, langs stille omwegen verder op. Op het kasteel zelf had nog niemand eenig vermoeden van hun verdwijnen, zoo kalm en met zoo welberekend overleg waren alle maatregelen door hen genomen. Toen nu hunne vlucht ontdekt werd, waren zij reeds buiten dadelijk bereik, terwijl ook het doel van hun tocht zich zeer bezwaarlijk liet gissen.

De oude koopman oordeelde dat zij geheel veilig, buiten het bereik der priesteracht zouden zijn in eene hem welbekende vallei op Poolsch gebied, waar zij door dichte bosschen omgeven, nauwelijks eenige opmerkzaamheid zouden trekken. Zonder eenige vrees voor ontdekking zouden zij aldaar kunnen toeven tot het terugkeeren van Graaf Eric en zijne krijgers, wanneer hij op zich nam, om of hunzelve of den Graaf het noodige bericht te doen geworden.

„Maar hoe zullen wij in die vallei leven?“ vroeg Frits.
„Mijne Mama kan toch niet....//

„Maak u niet bezorgd, mijn jongen. Ieder van ons zal daar wat te doen vinden, en uwe Mama zal zich in haar lot weten te schikken, gelijk zij ook hetzelfde van u hoopt en verwacht. De armste hut zal ons beter dan de fraaiste kerker wezen.“ Met dit woord betoogde de edele vrouw opnieuw het hartstochtelijke van den knaap, en hij begreep dat hij als man de ontberingen had onder de oogen te zien.

Het was reeds in den laten namiddag toen de woudvallei, de woonplaats van houtskoolbranders, bereikt werd. De daar verspreide hutten waren weinig oogelijk en de half naakte in het gras spelende kinderen in 't geheel niet aantrekkelijk.

„De menschen in deze streek,“ zeide de koopman, „zijn arm en onbeschaafd, maar zij zijn eerlijk en te vertrouwen, en ik durf u eene goede ontvangst in hun midden verzekeren.“

„Moeten wij onder zulke vuile, woeste mannen leven,“ fluisterde Frits, toen hij een drietal ruwe werklieden uit het woud zag tevoorschijn treden. Reeds had hij op zijne lippen om tot zijne moeder te zeggen, dat zij hier onmogelijk blijven konden, toen hem het in den morgen gesprokene voor den geest kwam en hij opeens een weinig achterbleef en op zijne knieën God om sterkte smeekte. Spoedig had hij de overigen weder ingehaald en vroeg toen minzaam: „Is het noodzakelijk dat wij hier blijven, Ulrich?“

„Het zal voor uwe Mama en u beiden de meest veilige plaats zijn,“ hernam de oude man met diep bewogen stem, „maar het is wel een armelijk verblijf voor iemand als uwe moeder.“

„Frits,“ sprak de Gravin, terwijl Karel was vooruitgegaan om te onderzoeken of er onderkomen voor haar en hare kinderen te vinden zou zijn. „Frits, weet gij nog, dat wij begeerden om eens voor een tijd onder onze dorpelingen te kunnen wonen, om hen met het Evangelie bekend te maken? Zelf vondt gij toen zulk een arbeiden

in het voetspoor van Lu'her heerlijker dan aan het hoofd van een wereldsch leger te strijden."

"Ja, Mama, maar — maar," zeide hij, en wist niet wat meer te zeggen.

"Maar het is iets anders iets van verre schoon te achten, dan werkelijk in het geval te zijn van het geroemde te kunnen doen. Nu zijn wij, niet door eigen wil, maar door Gods beschikking, in de mogelijkheid om met woord en daad aan armen het Evangelie te verkondigen. God heeft ons genadig verlicht en herwaarts gebracht, waar wij nu aan menschen, wien dit leven zoo weinig goeds geeft, kunnen leeren, hoe lief Jezus hen gehad heeft en dat Hij door zijn sterven hun een weg naar den hemel heeft bereid."

"Maar Mama, wij zullen hier als armen onder de armen zijn. Het zou iets geheel anders geweest zijn, wanneer wij als bij allen bekenden naar ons dorp waren gegaan, en ieder geweten had dat wij ons kasteel verlieten om hen te leeren en te helpen."

"Ook het Joodsche volk wist niet, beste Frits, welk eene heerlijkheid de Zoon van God voor hen verlaten had. Vooral de rijken en schriftgeleerden zagen in hem slechts een armen, ongeleerden Galileeschen Rabbi, en verachtten en versmaadden Hem om zijne schijnbare geringheid. Wees daarvoor dankbaar, dat wij hun niet bekend zijn, want het Evangelie zou dezen menschen geen nut doen, wanneer zij het aannamen uit ontzag of vrees voor ons en niet omdat zij er als zondaars het Woord Gods in erkenden."

Dus sprekende was de eigenlijke vallei bereikt en kwam Karel bij hen met het welkom bericht, dat een der mannen, die met zijn gezin gedurende den zomer verder op arbeiden ging, hun voor kleinen prijs zijn huisje in huur wilde afstaan. Zeer was de Gravin met deze schikking ingenomen, want èn zijzelve èn Elsje waren zoo vermoeid, dat zij slechts met de uiterste inspanning verder zouden hebben kunnen gaan. Zonder veel bieden en

dingen werd men het over den huurprijs eens, en het kolenbrandersgezin, dat anders nog niet zoo spoedig zou zijn verhuisd, was nu aanstonds bereid zijne kleine, woning voor de nieuwe valleibewoners te ontruimen.

Een heldere beek vloeide midden door het dal en voorzag de bewoners ruimschoots van het heerlijkste bergwater. Maar ofschoon het water zoo nabij was, was het nooit met eenige kwistigheid in de door de kolenbranders verlaten hut gebruikt. De dienstmaagd, die het op het kasteel zoo geheel anders was gewoon geweest, ving aan bitter te schreien, toen zij de vervuilde woning zag. Niet om zichzelf stortte zij die tranen, maar dat de haat der menschen haar meesteres dwong, om zich in zulk een schuilhoek te verbergen, brak haar het hart.

„Wees niet zoo bedroefd, Martje,“ zeide nu de edele vrouw. „Wij hebben hier water in overvloed en kunnen dus aan de menschen hier leeren, dat reinheid een Christendéugd en eene eigen dochter der ware vroomheid is. Maar laat ons voor alles, voor wij aan eten of het betrekken onzer woning denken, den hemelschen Vader tezamen danken, die ons tot hier gebracht en zoo wonderbaar aan een nabijzijnd gevaar ontrukkt heeft.“ Dus sprekende ging de Gravin de anderen voor naar een meer afgelegen plekje, waar zij tezamen den Heer dankten. Nadat zij dus hunne harten hadden gesterkt, gingen Ulrich en Karel er op uit om te zien of zij bij de kolenbranders brood en eieren te koop konden vinden.

Grof roggebrood was bij deze menschen voor geld verkrijgbaar. Eieren bezaten zij niet, en het scheen hun te verbazen, dat er naar gevraagd werd. Ook wenschten zij van den ouden koopman te weten, wie de nieuw aangekomenen waren. Zonder van de waarheid af te wijken, verklaarde hij hun dat hij hieromtrent niets wilde mededeelen, dat zij hem kenden en op zijn woord mochten gelooven, dat het brave en oprechte lieden waren. Hierin berustten de vragers, en dat te eer daar Karel zijn pak met koopwaren had geopend, om naar zijne gewoonte in

deze streken zich door kleine geschenken aan de kinderen uit de ouders vrienden te maken.

Sedert jaren had de oude koopman deze streken bereisd en ieder kende en roemde zijne goede trouw. Zoo velen daarom eenig geld te besteden hadden, kochten gaarne van hem. Maar hoe vertrouwd hij onder deze eenvoudigen wezen mocht, toch had hij niet kunnen slagen in het hoofddoel zijns levens, hunne harten te winnen voor het Evangelie van Christus. Deze arme kolenbranders verschilden weinig van de Heidenen in Afrika's binnenlanden. Van God en zijnen dienst hadden zij in jonger jaren nooit gehoord, en voor de waarheid onversehillig geworden, openbaarde bij hen het bestaan des gewetens zich nog enkel in eene bijgeloovige vrees voor boschgeesten en nachtspoken.

Als zoo diep verwaarloosd en diep gezonken had de oude Karel hen leeren keunen, en toen het besluit opgevat om te beproeven wat hij tot hun behoud vermocht. Herhaaldelijk had hij op zijne eenvoudige en overtuigende wijs hun van den Heer Jezus verhaald en hun den weg der zaligheid zoeken te verklaren, maar het was alsof zelfs het eenvoudigst onderwijs boven hunne bevatting ging, terwijl hun vriend nooit lang genoeg onder hen had kunnen toeven, om hun met de daad te toonen, wat hij door geloof en liefde verstond. Toen de oude man na den maaltijd bij de Gravin gezeten was, deed hij haar een verhaal van zijne ontmoetingen en ervaringen onder deze menschen, terwijl intusschen Martje, door Ulrich geholpen, alles deed wat zij voor het oogenblik kon, om de kolenbrandershut eenigszins bewoonbaar te maken.

Frits zat aan de voeten zijner moeder en luisterde met open ooren naar de verhalen van den koopman. Hoe meer hij hoorde, hoe meer het besluit in hem rijpte om evenals deze trouwe volger van Luther te beproeven wat hij als evangelist onder deze eenvoudige menschen zou vermogen. Wel had hij zich in zijne kinderlijke voorstelling den strijd, waarin hij lust gekregen had, veel groot-

scher voorgesteld, maar wat Karel verhaalde, wekte in hem het besef, dat het de Heer was, die juist hier voor zijne nog kleine krachten een arbeidsveld opende.

Frits beseftte bij eenig nadenken, dat onder deze met allen godsdienst onbekenden, het Evangelie op eigenaardige wijze moest worden aangeprezen. Het kon hier niet bestaan in het bewijzen dat de priesters onwaarheid leerden, want geen priester bekommerde zich over deze doodarme, buiten de bewoonde wereld levende woudbewoners. Vriendelijkheid en voorkomendheid moesten deze menschen willig maken om te luisteren; en was het eens zoo ver, dan bleef het de vraag, hoe hun hunne ware behoeften en de vervulling daarvan kenbaar te maken. Hoe jong Frits mocht zijn, zooveel wist hij reeds door zijnen strijd tegen zijne eigene gebreken bij het licht des Bijbels gevoerd, dat hij voor deze menschen niets kon zijn, zoolang zijn eigen hart niet beter aan den Heer Jezus gehoorzaam was geworden. Zijn verstand zeide hem, dat hij hun vergeefs zeggen zou dat de Heere Jezus nederig, zachtmoedig en beminnenswaardig was, zoolang hijzelf zich in hun midden trotsch, hooghartig en terugstootend betoonde.

Arme Frits! Nooit had hij het zoo helder ingezien tot hoe zwaren strijd hij geroepen was, en tevens hoe veel er aan hing, dat hij zich daaraan niet onttrok, maar dat hij dien op Gode behagelijke wijs voerde. Het was hem als werd hij tot krijgsveld geroepen, maar zonder er de wapenen voor den krijg bij te ontvangen. Zijne eigene kracht, dit wist hij, was hier zonder beteekenis, maar vanwaar kracht te krijgen? Op eens evenwel kwamen hem geheel helder de woorden voor den geest, die zijne moeder juist dien morgen gelezen had. IJlings haalde hij den Bijbel, sloeg dien op het gras voor zich open en las: „Daarom neemt aan de geheele wapenrusting Gods, opdat gij kunt wederstaan in den boozen dag, en alles verricht hebbende staande blijven. Staat dan, uwe lendenen omgord hebbende met de waarheid, en aangedaan hebbende het borstwapen der gerechtigheid; en de voeten geschoeid

hebbende met de bereidheid van het Evangelie des vredes; bovenal aangenomen hebbende het schild des geloofs, met hetwelk gij al de vurige pijlen des boozen zult kunnen uitblusschen. En neemt den helm der zaligheid en het zwaard des Geestes, 'twelk is Gods Woord; met alle bidding en smeeking biddende te allen tijde in den geest" (Ef. 4: 13—18^a). Frits las en herlas deze woorden bij herhaling en zeide eindelijk: "Ja, het gebed is noodig om van deze zoo heerlijke wapenrusting het rechte gebruik en een vollen dienst te hebben." Toen begaf hij zich in een eenzaam boschje en daar met den Heer alleen, vroeg hij in kinderlijken eenvoud, dat hem "deze gansche wapenrusting" mocht geschonken worden en dat hij haar steeds als een goed krijgsknecht zou mogen blijven dragen.

ZESDE HOOFDSTUK.

ZAL HIJ DE ZEGEPRAAL BEHALEN?

"Mama. Mama, zie eens hier," riep Elsje des anderen daags, terwijl zij voor de open deur gezeten met pijnappels speelde. "Zie eens welke aardige ballen die twee kleine jongens daar hebben."

De Gravin trad op dit woord naar buiten en sprak hare dochter vriendelijk toe, maar hoe opgeruimd zij zich voor het uitwendige toonen mocht, nog was bij haar de vrees niet geheel geweken, dat haar vervolgers haar op het spoor mochten komen. Intusschen liet zij zelfs aan hare dienstboden niets van deze vrees bemerken, en toen zij zich met Elsje naar de beide knapen, de zoontjes van haar buurman begeven had, bleek het dat "de aardige ballen" vogeleieren waren, die de vlugge knapen uit een

nest in den top der hooge boomen hadden uitgehaald.

De Gravin deed eene poging om vriendelijk te glimlachen toen zij de eieren aannam. „Arme vogels,“ sprak zij: „Gij hebt het goed bedoeld, mijn jongens, maar het spijt mij toch dat gij deze vogels van hunne eieren hebt beroofd.“

De knapen zagen haar met bevreemding aan. „De oude Karel heeft er ons om gevraagd,“ zeide een van hen. „Hij vroeg er ons om, toen hij mij gister dit mes gaf.“

„Karel kan u om die eieren niet gevraagd hebben,“ zeide op eens Frits, terwijl hij zich bij de samensprekenden voegde en blijkbaar niet in de beste stemming was. „Gij vertelt niets dan onwaarheid. Neemt die dingen maar terstond weer mede.“

Minzaam kwam de Gravin er tusschen en zeide: „Uwe bedoeling was goed, lieve jongens. Wij wenschten gister eieren om die te eten, maar deze deugen niet om gegeten te worden. Weet gij hier niet iemand in de nabijheid die kippen houdt?“ voegde zij er vriendelijk bij.

De knapen gevoelden zich boos omdat hun geschenk niet gunstiger werd aangenomen, en hadden aan Frits hunne krachten wel eens willen toonen, maar de vriendelijkheid der Gravin maakte het hun niet mogelijk om norsch te zijn. „Wij hebben nooit andere eiers dan deze gezien,“ was hun antwoord; en zij bleven op de blauw gespikkelde eieren staren, als meenden zij, dat deze voor de vreemden niet mooi genoeg waren.

De Gravin koesterde de vrees dat Frits op nieuw iets tot deze knapen zeggen zou dat hen grieven kon, daarom troonde zij hem mede naar binnen.

„Mama, waarom gaaft gij die jongens geene bestraffing over hunne vrijpostigheid?“ vroeg Frits toen zij binnenshuis waren.

„Zij deden het niet om ruw of vrijpostig te zijn,“ sprak de Gravin, „en waren het ook werkelijk niet. Ik was bevreesd, dat het gemis van ons gewone voedsel u en Elsje schade zou doen, daarom hebben Karel en ik na-

vraag gedaan, of wij niet eenige eieren voor u beiden zouden kunnen bekomen. Deze arme kinderen hebben blijkbaar nooit andere eieren gezien, dan die zij uit de vogelnesten uithalen. Zij wilden ons goed doen, en nu hebt gij hunne vriendelijkheid met barschheid beantwoord en hen door uwe onredelijkheid knorrig doen heengaan."

Frits gevoelde en erkende zijn ongelijk, nadat zijn moeder hem de toedracht der zaak had duidelijk gemaakt. Hij nam zich voor om zijn onbillijk woord op de eene of andere wijs goed te maken, maar meende tevens dat het hem nimmer gelukken zou om zoo bedachtzaam en vriendelijk als zijne moeder te worden. Misschien beoordeelde hij zichzelf op dit oogenblik te hard, want een weinig later bleek het, dat hij er zich waarlijk op toelagde om zijn onstuimigen geest te beheerschen. Niet lang toch nadat de beide knapen zich verwijderd hadden, verlangde Elsje op gebiedenden toon van hem, dat hij nog meer pijnappels voor haar zoeken zou.

"En ook Martje heeft droog hout voor het keukenvuur noodig, zoodat gij meteen wel naar dorre takken kondt rondzien," voegde het jonge ding er een weinig meesterachtig bij.

"Heel best, Mevrouw tje," antwoordde Frits, terwijl hij zijn zuster een vriendelijk tikje op de wangen gaf, "ik zal eerst voor het droge hout zorgen en dan pijnappels voor u zoeken." Zoo sprekende ging hij dieper het woud in, en de Gravin riep Martje, of zij er geen kans toe zien zou, om eieren voor de kinderen te krijgen.

Dames van hoogen rang wisten in die dagen wat meer van de huiselijke zaken dan tegenwoordig. De Gravin had er op gerekend, dat zij in deze streken overvloed van eieren zou kunnen krijgen, en dat haar dit tot eene groote hulp zou geweest zijn om het eten meer verscheiden, smakelijk en voedzaam te maken, en het was haar eene niet geringe teleurstelling, toen het haar bleek dat zij onder zoo weinig beschaafden was, dat zij niet eens kenden wat in haar oog een eerste levensbehoefte was.

Martje wist met de zaak geen raad dan de hoop harer meesteres op den ouden koopman te vestigen. Deze, zeide zij, was zoo bereisd, had zulk eene kennis van de omstreken en de menschen om hen heen, dat hij wellicht eenige uitkomst zou weten.

De Gravin had het voor haar beschikbare geld medegenomen, maar dit was geen groote schat, daar de voorraad graan en vee en verdere levensmiddelen weinig behoefte aan gereed geld gaven, wanneer Graaf Eric afwezig was. Maar al had zij in deze vallei schatten gehad, deze zouden haar weinig gebaat hebben, want zelfs de oude Karel wist op dit punt geen raad. Uren in het rond woonden niet anders dan kolenbranders en mijnwerkers. Het eenige wat de koopman beloven kon, was dat hij zoo spoedig mogelijk wederkomen en dan van de verderaf gelegen hoeven eieren en anderen voorraad zou medebrengen.

Al de keukenvoorraad bestond derhalve uit roggebrood, visch, die de beek overvloedig opleverde, en de wilde beziën, waarvan het woud verschillende soorten voortbracht. Aangenaam was het vooruitzicht niet, om voor wie weet hoe lang met zoo weinig toe te moeten, maar de nood was hun opgelegd, en nu, vermits er zoo weinig voor huis en keuken te doen viel, begon de Gravin hare aandacht te vestigen op de woeste kinderen der boschbewoners, die dagelijks nieuwsgierig al hare bewegingen gadesloegen.

Het voorgevallene in den morgen was haar geen oogenblik uit de gedachte geweest, en toen nu het middagmaal, eenvoudig als het was, was afgelopen, nam zij al de kruimpjes en overgebleven stukjes op en droeg die naar buiten en zeide, terwijl zij de kleine troep kinderen bij de deur vriendelijk aanzag: „Ziezoo dat is voor de vogeltjes.“

De kinderen keken elkander aan en lachten, maar volgden toch haar op den voet, toen zij naar eene open plek bij de beek ging en daar het meegebrachte voor de vogels

DE SCHOOL IN HET WOOD.

uitstrooide. Terstond kwamen deze er ook op aan en nu wees de Gravin het kleine volk op de gretig pikkenden en zeide minzaam tot hen: „Ziet eens, lieve kinderen, hoe die beestjes smullen. O wij moeten altijd goed voor de vogels en voor alle dieren zijn, want God heeft hen lief en zorgt voor hen zooals voor ons allen.“

Bij aanvang bleven de kinderen haar enkel aankijken, maar toen zij voortging met innemende stem hen allerlei van de vogels te verhalen, zeide er een toen zij ophield, wat moediger dan de anderen: „O vertel ons nog meer, „maar,“ voegde het kind, een zachtzinnig meisje, er bij: „spreek niet te luid, want de boschgeest mocht u eens kwaad doen.“

„Er is geen booze boschgeest, die u of mij kwaad kan doen, lieve kind,“ hernam de Gravin. „Dit bosch en alles wat uwe oogen zien, behoort aan den goeden God, die ons liefheeft en voor ons zorgt, en van wien ik u veel te verhalen heb, en ook van onzen Heer Jezus, de Zoon van God, die ook u liefheeft, veel meer dan ik of uwe ouders u liefhebben kunnen,“ en zoo sprekende nam de Gravin plaats op de wortels van een boom en volgden de kleinen haar voorbeeld door staande en zittende een kring om haar heen te vormen.

Onder de kinderen was er op dit oogenblik nauwelijks een meer, die er nog aan dacht dat de vriendelijke vertelster voor hen eene vreemde was, die nog pas zoo kort in hun midden was. Neen, nooit hadden zij eene zoo goedige stem gehoord, die had hen geheel ingenomen, en zij hadden waarlijk de vriendelijke vrouw reeds lief voor hare goedheid.

Terwijl zijne Mama zoo vrij en ongezoekt met onderwijzen bezig was, kwam Frits van den boschheuvel af met een dikken takkenbosch op den rug en met een handvol pijnappels. Hij legde het hout bij de hut en liep toen met de appels naar Elsje. „Bedenk nu wel, dat ik vandaag geene andere meer kan zoeken. Ik had er u van morgen meer dan twaalf gegeven en nu zijn zij allen

reeds weg." Toen ging hij naar de hut terug en riep: "Martje, hier is hout." Na zoo zijne diensten aan zijn zusje en de meid betoond te hebben, richtte hij zijne schreden naar de plaats, waar hij van verre zijne moeder zitten zag, en het verstoorde hem innerlijk, dat zulk een hoop onoogelijke kinderen iemand als zijne moeder zoo op het lijf durfden hangen. Maar Frits ving reeds aan te leeren, dat hij naar zulke inblazingen niet mocht luisteren en hij bedwong ook met kracht zijn hoogmoedigen weersin, ziende wat zijne moeder deed. Hij besepte, dat al geleek zij misschien niet op Luther, zij althans geleek op den Heer Jezus, toen ook deze de kinderen der armen ontving en zegende. Die gedachte trof hem zoo sterk en weldadig, dat hij met welgevalligen glimlach de kinderen naderde en bijna vergat, dat hij hen zoo kort tevoren met trotschen afkeer had aangezien.

Na nog een tijdlang met het jonge goedje gekeuveld te hebben, vertelde de Gravin hun, dat het nu voor heden gedaan was en dat zij hen morgen opnieuw wachtte. Aardig was het om te zien, hoe stil en tevreden de geheele hoop wegging. Het was hun aan te zien, dat zij morgen weder op post zouden wezen, om opnieuw te hooren verhalen.

Toen allen weg waren, keerde zich de Gravin tot Frits en vroeg: "Waar zijt gij geweest? Martje had hout noodig."

Frits vond het maar half aangenaam, dat zijne moeder hem zoo kortaf rekenschap vroeg van zijne tijdbesteding. Een haastig antwoord was in zijne gedachten, maar terstond deed hij zichzelf geweld aan en hernam: "Ik heb wat langer getoefd om pijnappels voor Elsje te zoeken. Zou er voor heden avond nog meer hout noodig zijn?"

"Morgen zullen wij aan nieuwen voorraad behoefte hebben."

"Maar Mama, zal het dan een dagelijksch werk voor mij worden om hout te zoeken?" vroeg Frits, "Het is zulk een gemeen en vervelend werk."

"Maar het is het werk, dat God u nu te doen geeft,"

antwoordde de Gravin, „en ongetwijfeld geeft Hij u dit werk te doen, om u voor zwaarder en gewichtiger arbeid voor te bereiden.“

„Zou hout zoeken mij dan ooit voor iets edels kunnen voorbereiden?“

„Ja, mijn jongen, hout zoeken en de ruwheid en onwetendheid van de menschen hier te verdragen, kan de weg zijn, die in 's Heeren oogen de beste is, om u voor later levenstaak te vormen. Koper en staal te poetsen schijnt geen werk voor een ridder, maar het is een arbeid, dien ieder krijgsman even noodzakelijk leeren moet als de kunst om met zijne wapenen om te gaan. Zoo is het voor u hoofdzaak om uzelf te leeren beheerschen, voor anderen goed en inschikkelijk te zijn en met tevredenheid aan hooger macht te gehoorzamen; en kennelijk is het Gods wil dat gij deze heilige levensplichten hier leert in eene omgeving, die u gedurig op de proef stelt.“

Bijna niet te zeggen is het, hoe vreemd voor een knaap als Frits, die altijd in hoogheid geleefd had, zijne tegenwoordige levenswijs was. Van jongsaan was hij door bedienden omringd geweest, die hem op zijne wenken dienden. En nu moest hij voor knecht van Martje en Ulrich spelen, en beiden bijstaan in hetgeen er voor de kleine huishouding te doen viel. Nieuw was hem deze verhouding, maar verre van aangenaam voor zijn aangeboren trots. Gelukkig dat hij onder den invloed des Bijbels reeds op het kasteel begonnen was om tucht te oefenen over zijnen geest en dat hij door dat Woord evenzeer gewillig was gemaakt om in het gebed kracht te zoeken, want een tijd van langen en harden strijd was voor hem aangebroken. Geen dag ging voorbij waarin er niet iets was, dat hem eene ware verzoeking werd, maar als een jeugdig doch kloek krijgsknecht zag hij den vijand onder de oogen en overwon, al was het soms niet zonder geweldige inspanning of na eerst gestruikeld te zijn. De opgeschoten ruwe jongens der vallei maakten de Gravin dikwerf bezorgd. Van de kleineren kon Frits alles verdragen.

Boven dezen gevoelde hij zijne kracht en meerderheid, en niet zelden zat hij, evenals zijne moeder, door het volkje omringd, hun uit den Bijbel te verhalen of andere belangrijke geschiedenissen naar hunne vatbaarheid mede te deelen. Tegenover de grooteren was er in hem telkens eene stem, dat het laagheid zou zijn om toe te geven; maar ziende op de lankmoedigheid van Jezus, verloor hij slechts zelden de eischen van den geest der zachtmoedigheid uit het oog.

Weinig was Frits er zich van bewust, dat hij nu in de werkelijkheid eenzelfde strijd als Dr. Luther streed; — dat hij evenals deze groote man te kampen had tegen onkunde en onbeschaafdheid buiten hem en de macht der zonde van zijn eigen hart. Doch gevoelde hij al de volle beteekenis zijner worsteling niet, waarheid was het, dat de groote Hervormer het in zijn strijd niet veel moeilijker kan gehad hebben dan de jonge Graaf, toen hij zich in dezen lagen kring en onder zooveel ruwheid Christen en des Evangelies waardig betoonen moest.

Toen het nieuwe gezin pas in de vallei kwam, meenden de kolenbranders en hunne vrouwen, dat zij hoogstens eenige dagen in hun midden zouden toeven. Nu weldra weken waren voorbijgegaan en de oude Karel hen verlaten had, begonnen de eigenlijke bewoners op hen als op indringers en verspieders te zien, en werd het den kinderen streng verboden om te luisteren naar de verhalen der vreemde vrouw, die hun wel eens het ongenoegen van den boschgeest kon op den hals halen.

Ook in het hart der Gravin werd een nieuw gevoel wakker. Lang had het haar verblijd niets van het kasteel te vernemen, want dit deed hare zekerheid groeien, dat de priesters haar verblijf niet op het spoor waren. Doch eenmaal hiervan voor zichzelf verzekerd, begon haar oor al gretiger en gretiger te luisteren of zij nog niet in verwijderd hoefgetrappel de komst van haren echtgenoot ter harer verlossing hoorde. Maar dag aan dag ging voorbij en het welkom geluid werd niet vernomen,

terwijl de oude Karel haar toch zoo stellig had beloofd dat hij geene poging zou verzuimen, om den Graaf zoo spoedig mogelijk met haar lot en de plaats van haar verblijf bekend te maken.

Ook Frits ving aan met hartstochtelijk verlangen naar zijns vaders komst te reikhalzen. Wel was hij zich bewust dat zijn leven onder menschen zoo geheel verschillend van hem in rang en vorming, hem nuttig was tot beheersching van zijn hoogen en driftigen geest, maar deze oefening miste zoozeer alle lichtzijde, dat het onnatuurlijk zou zijn geweest, indien niet heimwee naar zijns vaders huis in hem de overhand gekregen had.

Intusschen week na week verliep, en de moeilijke les moest dag aan dag door de Gravin en Frits opnieuw met kloek geloof worden aanvaard.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

DE KOLENBRANDERS.

Het leven in het zoo eenzame woud was vooral op den duur niet aangenaam. Reeds het beperkte van den disch was eene dagelijks wederkeerende kwelling. Slecht roggebrood, enkel riviervisch en soms boschbeziën, was eene eenzelvige kost voor personen, aan de weelde van het Grafelijk kasteel gewend, en Frits en Elsie werden er zelfs minder wel van.

Maar de maat van hunne ontberingen was met hunne slechte woning en karig voedsel niet vol, althans de Gravin begon eenige vrees te voeden, dat zelfs het verkrijgen van brood haar moeilijk zou worden gemaakt.

Niet alleen de Gravin, maar evenzeer hare kinderen en

beide dienstboden hadden steeds gepoogd om minzaam en als waren zij huns gelijken, met hunne naburen om te gaan. Toch kon het zoo niet verborgen blijven, dat zij niet even ruw en onbeschaafd waren, en dat er vooral wat godsdienstigheid betrof, een groot verschil was tusschen menschen, die als zonder God leefden, en de nieuw gekomenen, wier geheele leven door godsdienst bestuurd werd. De godsdienstige toon van het gezin der Gravin was eene onwillekeurige veroordeeling, waaraan het geweten zelfs van deze onbeschaafde woudbewoners zich niet kon onttrekken, zoodat zij de Gravin en de haren verre van zich weg wenschten, en van tijd tot tijd te kennen gaven, dat zij niet van voornemens waren om hun op den duur hun brood te verkoopen.

De Gravin maakte zich over deze blijken van onwil zeer bezorgd, maar waarheen zou zij gaan? Op iedere plaats elders zou zij de vrees hebben te koesteren dat hare vijanden haar ontdekten, of dat Graaf Eric haar te vergeefs zou zoeken.

„Wat zullen wij doen, Mama?“ sprak Frits, toen zijne moeder hem de nieuwe bezwaren mededeelde. „Zullen wij hen vertellen dat Papa een machtig krijgsheld is en hen met het zwaard zal treffen, als zij ons brood onthouden?“

De Gravin glimlachte en schudde het hoofd: „Dat zou geheel verkeerd zijn,“ ging zij voort. „Wij moeten deze menschen leeren dat wij een God, die liefde is, dienen; en zullen wij hun leeren die liefde te erkennen en met wederliefde te beantwoorden, dan moet ons geheele zijn en doen in overeenstemming zijn met de goedheid van onzen God. Wij moeten de waarheid evenzeer in ons handelen als in ons spreken openbaren.“

Nochtans, hoewel de Gravin in deze woorden den zin van haar hart in oprechtheid uitsprak, was zij toch een tijdlang onzeker, hoe het best te volbrengen wat zij zoo gaarne wilde, en Ulrich en Martje wisten nog minder wat haar te raden.

Bij hare verlogenheid hoe de kolenbranders op de rechte wijs te winnen, kwam zij tot het besluit om Ulrich naar zijn wensch uit te zenden, ten einde te beproeven of hij iets van den Graaf of althans van den ouden Karel kon te weten komen. De helft van het geld, dat der Gravin restte, betrouwde zij aan den trouwen knecht met den ernstigsten drang, om wanneer het hem niet spoedig gelukte een van de beiden, die haar helpen konden, op het spoor te komen, terstond weder te keeren. De edele vrouw oogde hem biddend na, toen zij hem bij het heengaan tusschen de boomen verdwijnen zag en zij zich meer dan ooit verlaten gevoelde.

Het verlangen deed de uren kruipen, nadat Ulrich was heengegaan. Zoowel Martje als de Gravin waren telkens ook bekommerd over zijne veiligheid, maar spraken de vrees, die zij op dit punt koesterden, niet voor elkander uit. Eene week verliep en nu vingen zij aan in ernst bezorgd te worden. Toen ook de tiende dag verstreken was, begon de Gravin berouw te gevoelen, dat zij zich had laten overreden om Ulrich te laten gaan. Gelukkig evenwel bracht de veertiende dag die uitkomst, dat Ulrich terug was, maar van zijn heer had hij geen spoor of tijding kunnen treffen, en ook naar den ouden Karel had hij tevergeefs omgezien. Al wat hij had vermogen te doen, was dat hij zooveel voorraad, als hij had kunnen dragen, vooral eieren, had medegebracht.

De eieren en ook andere dingen uit den meegebrachten schat, waren den woudbewoners iets geheel nieuws, en de Gravin kwam terstond tot het besluit om niet alles voor zichzelf te houden, maar om zooveel zij slechts durfde, aan hare bureu en hunne kinderen mede te deelen. Martje verstond de kunst om met behulp van eenige kruiden aan de eieren eene schoone kleur te geven. Ook schreef zij er tweeregelige versjes op, die zij hoopte dat de kinderen in het geheugen zouden blijven nog lang nadat de eieren reeds lang vergeten waren. Zoo schreef zij op een ei:

Betrouw den Heer geheel uw lot,
't Is veilig in de hand van God.

Of wel:

Jezus stierf en is verrezen
Om Zaligmaker ons te wezen.

En zoo op ieder ei iets anders.

Toen de eieren en de overige geschenkjes gereed waren, werd Frits met eene vriendelijke boodschap naar alle hutten gezonden en werden de bewoners door hem genoodigd om 's avonds bij zijne moeder te komen, die hun zoo gaarne iets zeggen wilde.

Ware de Gravin op haar eigen kasteel Thorn geweest, zij zou voor deze menschen een degelijk maal hebben bereid; nu had zij niet anders dan hare eieren en eenige kleinigheden. Had Frits minder vriendelijk gesproken, wellicht waren er zelfs maar weinigen gekomen, daar allen te goed wisten, dat er bij de vreemden niet veel te halen viel. Maar Frits had zijne vraag zoo minzaam en overredend gedaan, dat de meesten het gevoel hadden dat zij niet weigeren konden, en zoo kwamen er velen, geen van allen gissende wie hunne gastvrouw was.

Een ruwe tafel was voor de hut aangericht, en Martje had er een paar helder witte servetten op uitgespreid. Als hoofdschotel stonden daarop eenige door Frits kunstig uit mos gemaakte nesten met de eieren daarin gerangschikt, terwijl behalve het brood ook een goed deel van het overige, dat Ulrich had medegebracht, was opgedischt.

Toen allen zoo goed mogelijk gezeten waren, deelde de Gravin hun mede, dat ze het besluit genomen had, om hun te verhalen om welke reden zij in dit dal gekomen was, en wat haar drong om er gaarne nog voor een tijd te blijven.

Toen Frits zijne moeder zoo hoorde spreken, begon zijn hart van vreugde te kloppen, want hij dacht dat de kolenbranders nu hooren zouden welke aanzienlijke personen

zij waren. Hierin werd hij echter teleurgesteld, zoodat hij uit zijne vreugde alleen de les overhield, dat hij zijn hoogmoed nog niet zoo overwonnen had, als hij soms geneigd was te meenen. De Gravin liet wijselijk geheel in het midden wie zij was, maar verhaalde alleen dat de oude Karel in de plaats waar zij woonde gekomen was en een boek had medegebracht, dat de menschen leerde om God van harte lief te hebben en Hem naar zijn wil te dienen. Dit boek, dus sprak zij, had zij gekocht en zou zij, al moest het haar leven kosten, niet weder willen missen, maar ongelukkig haatten de priesters dit boek evenzeer als zij het lief had. Daarom hadden deze haar willen vervolgen en in een kerker opsluiten, wat zij te eerder hadden durven doen, daar haar man verre afwezig was en in den dienst des keizers oorlog voerde. Om die reden was zij met hare kinderen in hun midden gevlucht en moest zich bij hen schuilhouden. Na dit verhaald te hebben, ontvouwde de Gravin zoo eenvoudig als haar mogelijk was, waarom zij dat boek zoo liefhad, wat zij door het lezen er van had gewonnen, en waarom zij liever alles missen en verdragen zou, dan van haren Bijbel zich laten berooven.

Stil en met verbazing hoorden allen de Gravin vertellen en spreken, en deze, hunne belangstelling ziende, stelde voor of zij hun eens een hoofdstuk uit haren Bijbel mocht voorlezen. Gretig stemden allen dit toe, want, dachten zij met recht, het moet wel een wonderlijk boek zijn, waarvoor iemand zooveel overheeft, dat zij er alles voor missen en lijden wil.

De Gravin las nu langzaam en met welluidende stem een deel der lijdensgeschiedenis voor, en poogde toen hare hoorders te doen begrijpen, dat de Heer dat alles ook voor hen geleden had, om hen hier tot andere, betere menschen te maken en eens voor altijd in den hemel gelukkig te doen zijn. Niet alles verstonden zij er van, maar toch iets, in zoover enkelen reeds hadden opgemerkt dat hunne kinderen sedert hun verkeer met het nieuwe

gezin minder ruw en ongehoorzaam waren dan vroeger. Er kon dus wel iets van aan zijn, al wisten zij niet hoe, dat die Jezus, waarvan gesproken werd, een goeden invloed op anderen had.

Deze gedachte trof hen te sterker, doordien zij er mede in verband brachten den eerbied, waarmede Frits en Elsje naast hunne moeder zaten; de gewilligheid, waarmede Frits alle werk voor het gezin deed, in één woord, het verschil tusschen deze twee aanvallige kinderen en hun eigen ruw en onhandelbaar jong volk.

Toen de Gravin haar spreken geëindigd had, ving zij aan hare goede gaven, zoo luttel als die waren, met minzaamheid uit te deelen. Tot haar spijt bleek haar, dat er onder allen niet één was, die de versjes op de eieren lezen kon, maar hierin kwamen Frits en de anderen te gemoet, en voor sommigen moest het tweeregelig versje zoo dikwijls gelezen worden, dat zij ieder woord uit het hoofd kenden. Eindelijk werd nog overeengekomen, dat Frits in hunne woningen zou mogen rondgaan om er een door zijne moeder aangewezen deel des Bijbels te komen lezen. Ook gingen de woudbewoners niet huiswaarts zonder gezegd te hebben, dat zij hunne gasten niet meer lastig zouden zijn met den drang om uit hun midden te verhuizen.

Nadat de meesten waren heengegaan, bleef een oud man langer dan de anderen toeven. Hij kwam naar de Gravin toe, drukte haar de hand en zeide: „Ik beloof u dat ik doen zal wat ik kan, om te zorgen, dat gij hier veilig zijt en dat u geen brood ontbreekt.“

„Ik dank u,“ sprak de Gravin bewogen, want het had haar zeer in het geloof gesterkt, dat deze haar schijnbaar zoo vijandige menschen zoo lang en zoo stil naar haar hadden willen luisteren; en zij voedde er eene nieuwe hoop door, dat Gods Woord hier wellicht door haar ingang hebben en tot zegen zou mogen zijn.

„Mama, wij hebben hen eindelijk overwonnen,“ zeide kort daarop Frits, toen hij van een zijner bezoeken te huis kwam. „Eene der vrouwen heeft mij gezegd, dat zij

ons gedurende al den tijd dat wij hier waren, zorgvuldig heeft gadedeslagen en opgemerkt hoe geheel anders wij waren dan zij en al de menschen hier. Ik hoorde, zeide zij, bij u nooit twist, gij en uw zusje vecht nooit en zijt nooit ruw en onhandelbaar. Toen heb ik haar verhaald, hoe driftig en opvliegend ik placht te zijn, en dat het eerst sedert ik God heb leeren kennen, mij mogelijk geworden is om mijzelven te beheerschen, en gehoorzaam en goedig te zijn. En nu wil zij dat ik haar meer en dikwijls van God kom spreken, want ook zij heeft door opvliegendheid reeds veel leed gehad."

Frits bracht na deze samenspreking nog een recht gelukkig uur met zijne moeder door, want beiden gevoelden nu, dat hun komen in deze plaats anderen tot zegen begon te worden.

"Ik geloof, Frits," zeide de Gravin, "dat God uw gebed heeft verhoord, juist door deze beproeving over ons te brengen," en zoo sprekende drukte zij hem een hartelijken kus op het voorhoofd.

"Ik geloof het nu ook, Mama," was zijn antwoord, "maar ik had nooit gedacht dat het mij zooveel strijd zou kosten, om mijzelven te overwinnen en geduldig te zijn tegenover degenen, die ik poog te onderwijzen. Soms komt nog wel eens de wensch bij mij op, dat gij deze menschen wat duidelijker gezegd hadt, dat wij geen arbeidersvolk zijn evenals zij."

"En wat doet u dit wenschen, mijn kind?" vroeg de Gravin.

Frits bloosde: "Ik wenschte liever dat zij ons niet voor huns gelijken aanzagen."

"Dat is nog eene verzoeking van uwe oude, innerlijke trotschheid," zeide zijne moeder glimlachend. "Het is daardoor u zwaar, dat anderen u niet als hun meerderen in rang erkennen."

"Maar Mama, zou er dan kwaad in gelegen zijn, wanneer wij nu aan deze menschen zeiden, wie wij eigenlijk zijn?"

„Kwaad zoudt gij er niet mede doen, maar het zou zeer onverstandig zijn,“ zeide de Gravin.

„Er komt hier immers nooit iemand aan wie zij het van hunne zijde zouden kunnen mededeelen.“

„Dat niet, maar iemand van hier zou soms in eenig dorp in de nabijheid kunnen komen en Vader Anselmus zoo op ons spoor helpen. Maar dit bedoelde ik niet voor-namelijk. Zoo zij ons voor arm houden zullen zij voor ons open en vrij blijven, en kunnen wij hen beter leeren begrijpen om hun van nut te zijn.“

„Maar Mama, wanneer zij wisten welke onze rang is, dan zouden zij begrijpen dat wij van zelf alles veel beter moeten weten dan zij.“

„En niet onwaarschijnlijk zouden zij dan gaan zeggen, dat de godsdienst wel goed is voor aanzienlijken maar niet voor hen. Gij weet reeds zeer goed, hoevele geringen de edellieden haten. Niet zonder reden klagen zij over verdrukking en mishandeling, en ik acht het bijna zeker, dat de menschen hier God en zijn Woord terstond den rug zouden toekeeren, wanneer zij wisten dat ook wij aanzienlijke menschen zijn.“

Frits zag zijne moeder met verbazing en met kennelijk aadenken aan.

„Hebben dan zoovele adellijken hunne minderen onrechtvaardig behandeld?“

„Ja, mijn zoon, ik heb reden om te vreezen, dat maar zeer weinigen dat niet hebben gedaan, en daarom zoove-len onder hen zeggen, dat de godsdienst, die voor de rijken goed is, voor hen niet goed kan zijn. Nu houden de bewoners dezer plaats ons voor arm, — voor zoo arm als zijzelfen zijn, en naarmate zij nu opmerken dat de gods-dienst ons tevreden, zachtzinnig en gelukkig maakt, zullen zij daarin te eerder met ons geloof stellen. Konden wij zoo hen winnen, licht werden wij daardoor in Gods hand een middel om eenigen hun haat tegen alle edelen zonder on-derscheid te leeren afleggen, iets waartoe ook Luther hen met al de macht die, in hem is, zoekt te bewegen.“

Frits scheen nog niet geheel gewonnen.

„Gij kunt niet gelooven hoe moeielijk het mij valt, u hier vrouw Greta te hooren noemen, als behoordet gij tot de armen.“

„Maar zij zouden nooit met dezelfde vrijmoedigheid tot mij komen, als zij wisten dat ik de Gravin van Thorn ben.“

„En de vrouwen noemen mij ook zoo maar Frits. Zelfs Ulrich kon kwalijk zijn misnoegen verbergen, toen hij het hoorde.“

„Dau moogt gij Ulrich wel waarschuwen, dat hij zeer omzichtig zij, want als de bureu hier wisten, dat gij de zoon van een Graaf zijt, zou niemand van hen dulden, dat gij in huue woningen den Bijbel kwaamt lezen. Zij zouden terstond u toevoegen, dat de God, die de rijken beschermt, den boeren en arbeiders vijandig is en hen aan huu lot overlaat. Neen, Frits, de Heer Jezus, Gods eigeu Zoon, is als een arme en dieustknecht op aarde gekomeu, opdat niemaud van Hem zou worden afgeschrikt en Hij allen tot zich trekken zou. Zoo is het Gods welbehageu, dat wij hier onder den schijn van armoede onbekend zijn, om door die schijnbare gelijkheid met deze menschen huu te eerder nuttig te kunneu zijn. Wees dus niet ontevreden maar dankbaar, want het is eene genade, die de Heer ons verleent.“

Met deze woorden stond de Gravin op, drukte Frits nog een kus op het voorhoofd en gaf in stil gebed haar lot geheel in Gods hand.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

DE ONVERWACHTE KOMST.

Het was der Gravin eene blijde bemoediging en troost, dat zij het vertrouwen van hare woeste naburen in zoover had kunnen winnen, dat zij willig waren om naar haar te luisteren. Ook was dit als eene genaderijke besturing des hemelschen Vaders voor haar aan te merken, die door hare belangstelling in het lot dezer menschen, het haar lichter deed dragen, dat dag aan dag voorbijging, zonder dat er taal of teeken omtrent Graaf Eric opdaagde. Soms overviel haar de vrees, dat misschien ook hij een gevangen man of in den krijg gewond was. Soms ook had zij een sterk verlangen om de vallei te verlaten en haren echtgenoot te gaan opzoeken, ja, zij zou de gevaarlijke reis zeker beproefd hebben, wanneer het belang der kinderen haar niet weerhouden had. Zij besepte dat zij tegen Gods wil zou hebben gehandeld, indien zij hare beide lievelingen in deze omgeving alleen aan de zorg en bescherming van Ulrich en Martje betrouwde. De trouwe dienstknecht had reeds meer dan eens voorgesteld, of het ook beter kon zijn, dat hij Frits en Elsje naar het kasteel terugbracht. Hiervan echter wilde de liefhebbende moeder niet hooren. Zij wist reeds te veel van den wreeden aard en de wraakzucht der priesters, om niet te duchten dat Vader Anselmus en zijne medestanders hare kinderen zouden rooven en ze voor altijd aan het moederhart ontrukken. Al deze overleggingen deden haar besluiten, om bij hare kinderen te blijven en hun lot geheel te stellen in de handen des hemelschen Vaders, die met de beproeving ook de uitkomst beschikken zou.

De koopman was van de Gravin gescheiden met de

belofte, dat hij zeker vóór het einde van den zomer zou terugkeeren, maar de zomer was voorbij en de herfst begon aan het woud reeds zijn geelbruinen tint te geven, en noch de oude Karel noch Graaf Eric waren opgedaagd. Nu deed zich opeens eene nieuwe moeielijkheid op. Langzamerhand hadden zij zich in het leven in eene kolenbrandershut weten te schikken, ook door de kleine gemakken daarin en er bij ingericht, maar het najaar was aangebroken en de eigenaar kon iedere week komen en zijn tehuis wedereischen. Onder deze omstandigheden deed Ulrich het voorstel om alleen naar het kasteel terug te gaan en persoonlijk onderzoek te doen, wat het meest geraden zou zijn.

„Neen, neen,“ riep de Gravin uit, „ik duld niet, dat gij u aan dat gevaar blootstelt, het is kennelijk onze roeping te verbeiden wat Gods wil is, en niet naar eigen inzicht te handelen.“

„Maar, edele vrouw,“ hernam Ulrich, „ook ik ben een dienstknecht des Heeren en in Zijne handen. Hij zal mij in mijn pogen voor u niet verlaten en ik gevoel, dat het Zijn wil is, dat ik de reis doe, en dat ik Hem gehoorzamen moet.“

Het gezegde was vooral in die dagen voor een dienstbare een stout woord en toonde grootere onafhankelijkheid dan nog wel Frits verdragen kon. Hij zeide daarom niet zonder iets gebiedends in zijne stem: „Ulrich, gij behoort te doen, wat mijne moeder, uwe meesteres, van u verlangt.“

De oude lijfeigene boog zich en sprak: „Ja, Meester Frits, ik ben naast den Heer Jezus aan uwe moeder, mijne meesteres, onbepaalde gehoorzaamheid schuldig, maar in deze zaak heb ik ook om uwent- en harentwille allereerst met den wil des Heeren te rade te gaan.“

Frits zag hierop beurtelings zijne moeder en Ulrich aan, maar de Gravin zeide: „Ulrich heeft gelijk, hij moet in deze zaak bovenal naar Gods wil vragen.“

„Dan schijnt het toch wel,“ zeide Frits korzelig, nadat de oude was heengegaan, „dat deze godsdienst niet voor

onderhoorigen is, als zij hun leert aan hunne meerderen naar eigen inzien ongehoorzaam te mogen zijn."

"Beste jongen, de godsdienst, die een onderhoorige leert om Gods wil boven alles te stellen, maakt hem juist daardoor tot een beter dienstknecht voor menschen, want hij zal hun niet langer als slaaf uit vrees, maar met broederlijke liefde en met oprechte trouw dienen. Ulrich stelt ons belang boven zijne eigene veiligheid en daarom wil ik nog beproeven, of ik dien goeden ouden man van zijn voornemen kan doen afzien."

Ulrich evenwel had daarnaar geene ooren. Zijn heer en meester had hem de Gravin en hare kinderen toebetrouwd. Hij rekende het zijn plicht om bij de moeielijkheden, die zeker aanstaande waren, iets voor hen te doen, en hij smeekte daarom de Gravin om aan hem niet te denken, maar in zijn verlangen toe te stemmen.

Voor Frits was deze gebeurtenis een nieuw tijdperk in zijn innerlijk leven. Hij kon niet langer ontkennen, dat Ulrich wel deed met vrijwillig zichzelf op te offeren, maar aan den anderen kant had hij naar den geest des tijds op zulk eene onvoorwaardelijke, blinde, eigenlijk slaafsche gehoorzaamheid leeren rekenen, dat hij kwalijk vatten kon, hoe Ulrich tegenover den uitgedrukten wil zijner moeder van een eigen inzicht en voornemen, en van een vóór alles gehoorzamen aan den Heer had durven spreken.

Onder den indruk van dezen hem geheel nieuwen gedachtenloop, begaf Frits zich naar den oever der beek en ging peinzend langs dezen het bosch in. Zoo van harte had hij zich verblijd, dat ook Ulrich en Martje den Heer Jezus hadden leeren liefhebben, maar dat dit hen tegenover hunne oude meesters zoo vrij en zelfstandig zouden maken, had hij niet voorzien, omdat hij een dienen uit slaafsche vrees en een gehoorzamen uit liefde in beginsel nog niet wist te onderkennen.

Toen hij na ruim een uur wandelens naar de hut was teruggekeerd, ontmoette Martje hem weenende, omdat

Ulrich vertrokken was en ook zijne Mama vond hij in tranen. Het zien harer droefheid maakte opnieuw zijne toornigheid gaande, zoodat hij zeide: „Het is onbehoorlijk, dat Ulrich zonder uwe bepaalde toestemming is heengegaan.“

Nu echter viel de Gravin hem in de rede en zeide: „Mijn zoon, Ulrich heeft niets meer gedaan dan zijn plicht, en wij moeten daarin berusten, al doet het mij, vooral om den trouwen man, zoo diep leed, dat hij zich in gevaar heeft begeven.“

Nog was de eerste droefheid in het gezin niet geweken, of een ander leed overviel hen. Slechts weinige uren na Ulrichs vertrek greep de terugkeer plaats van den eigenaar hunner hut, die nu met zijn gezin die terstond weder wilde in bezit nemen, daar hij er op gerekend had, dat zijne huurders reeds lang weder verhuisd waren. Ook toonden zij hunne misrekening niet enkel in verbazing, maar ruwe woorden zouden door eene even ruwe uitzetting zijn gevolgd, indien niet de bureu hun daden van geweld hadden belet.

„Neen, neen, zoo gaat het niet,“ zeide er een, „deze menschen zijn altijd goed voor ons geweest, en vrouw Greta heeft ons veel geleerd, waarvan wij voorheen niets wisten. Liever staan wij onze eigen woning af en huizen in de open lucht, dan dat hun leed geschieden zou.“

„Welnu geef dan uw huis maar,“ gromde de teruggekeerde in zijne teleurstelling barsch, „want ik denk er niet over om hen nog een dag langer in mijn huis te laten;“ en zoo sprekende stond hij op het punt om de Gravin op zijde te duwen, toen opeens een ander werkman, die zichtbaar een paar man staan kon, zich tusschen de Gravin en hem stelde.

„Ik ben voor uwe dreigingen niet zooveel bevreesd,“ zeide hij met de hand een teeken makende, hoe weinig hij zijne kracht telde, „en ware ik als nog voor weinige maanden, toen vrouw Greta ons nog niet den beteren weg geleerd had, ik had u reeds met een enkelen slag tegen den grond geworpen.“

„Al zijt gij sterker, ik heb recht op mijn huis,“ her-
nam de eigenaar.

„Gij kunt het mijne krijgen zoolang....“

Maar hier viel hem de Gravin in de rede en zeide, ofschoon zij niet wist, hoe het in dit oord buiten huis en dak te stellen: „Neen, neen! Niet alzo. Ik weet, dat gij het goed bedoelt en alles voor ons doen zoudt, maar uwe vrouw is zeer zwak, en mijne kinderen en ik kunnen nog eer dan zij de koude en guurheid verdragen. Ik zal dit huis terstond verlaten.“

„Neen, neen, vrouw Greta,“ riepen er nu wel twaalf tegelijk, „gij kunt uw huisje niet verlaten,“ en daarop drongen zij den eigenaar om met hen schikkingen te maken, zoodat hij en de zijnen vooreerst bij dezen en die hunner introk, totdat voor vrouw Greta eene gelegenheid gevonden was.

Dit alles had plaats gevonden terwijl Frits en Elsie eene wandeling maakten. Verschrikt hoorden zij op, toen hunne moeder hun mededeelde wat voorgevallen was, en zij er bijvoegde: „Wat zullen wij doen, Frits? Langer dan één nacht kunnen wij den eigenaar en zijn gezin niet van zijn huis beroofd laten,“ maar zoo sprekende barstte zij in tranen los en kon hare radeloosheid niet verborgen houden.

Frits was nu dubbel gramstorig omdat Ulrich hen verlaten had, maar liet dit aan zijne moeder niet blijken. Zoo goed hij kon, troostte hij haar en overreedde haar eindelijk om zich te bed te begeven, daar zij door zorg en angst geheel uitgeput en afgemat was.

Toen de volgende morgen aanlichtte, bereidde de Gravin zich op verhuizen, en spoedig was alles in bundels bijeengepakt. Twee roggebrooden was al de voorraad, dien zij op reis konden medenemen. Waarheen te gaan wisten zij niet en niemand zou hun veel raad geven. Dit alleen stond bij hen vast, dat zij pogen zouden het naastbijgelegen dorp te bereiken om zoo mogelijk daar een schuilplaats te vinden, totdat Ulrich of de oude Karel hun beter kon raden.

„Och, Mama, zou ook misschien God ons verlaten of vergeten hebben?“ vroeg Frits met tranen in de oogen.

De Gravin schudde het hoofd en zeide: „Nee, mijn kind. De Heer beproeft ons geloof, en wij mogen niet ophouden met op Hem te vertrouwen.“ Zoo sprak zij met inspanning, maar hare steeds milder vloeiende tranen toonden, dat zij alle krachten moest inspannen om staande te blijven in het geloof.

Toen alles gereed was, stonden zij op en vingen aan van hunne goede bureu afscheid te nemen. Allen, vooral de vrouwen en kinderen, schreiden, en wilden er niet van hooren, dat zij hen verlaten zouden. De mannen beloofden om strijd, dat zij terstond de handen wilden aan 't werk slaan om een nieuw huisje te bouwen. Nog was het op dit punt tot geen beslissing gekomen, toen er opeens een kreet opging en allen de oogen sloegen naar de zijde, waar die roep van verbazing was opgegaan.

Ziet, daar drong een troep ruiters de vallei binnen en aan hun hoofd was een met hoogen vederbosch op zijn helm in een glinsterende wapenrusting, die zijn paard de sporen gaf en den heuvel kwam afremmen.

De verschrikte vrouwen en kinderen wisten niet wat zij zagen, maar stonden niet minder verbaasd over den kreet van Frits dan over de plotselinge verschijning, toen deze luidkeels van vreugde riep: „Het is Papa, het is Papa!“ Ook Elsje klapte in de handen, en de krijgsman was slechts tijdig genoeg uit den zadel om de bezwijmende vrouw Greta in zijne armen op te vangen. Wat zij zagen, was den valleibewoners als een droom, maar krachtig werden zij gewekt, toen de Graaf op bevelenden toon sprak: „Komt, komt, gij vrouwen, haalt mij water!“

Graaf Eric gunde zich geen tijd om naar zijne kinderen om te zien, zoozeer was hij met den toestand zijner vrouw begaan, en Frits, die met één oogopslag den schrik zijner moeder en de ontsteltenis der vrouwen gezien had, had reeds pijlsnel het water gehaald, eer een der anderen genoeg tot bezinning gekomen was om hulp te bieden.

Weldra sloeg de Gravin in de pas verlaten woning en in de armen van haren echtgenoot de oogen op. Nu vernam zij dat de Graaf in den strijd zeer ernstig gewond geworden was en daardoor niet zoo spoedig had kunnen wederkeeren als hij verlangd had, toen hij van den ouden koopman het lot der zijnen hoorde. En ook de oude Karel was tegelijkertijd ziek geworden, zoodat deze hem niet tot gids had kunnen zijn en hij nu op zijne aanduidingen, die echter niet gemakkelijk te volgen waren, met eenige ruiters hun verblijf had gezocht, en dat hij zeker niet zou gevonden hebben, had niet bij het zoeken hun Ulrich ontmoet, die hun een welkome gids herwaarts was geweest.

Zoodra vernam niet Vader Anselmus den terugkeer van den Graaf, of hij haastte zich het kasteel te verlaten, maar niet zonder de onderhoorigen te vermanen, dat zij hnn meester als een ketter en verrader van den Paus zouden weren en bestrijden. Maar hadden zij den priester tijdens zijne tegenwoordigheid ontzien, niemand dacht er aan, om nog naar hem te luisteren, nadat hij was heengegaan. Veel te zeer hadden zij de goede Gravin gemist, dan dat zij geen wrevel tegen hare booze vervolgers zouden hebben gekoesterd.

Het nieuws, dat vrouw Greta en hare kinderen geene armen maar edellieden waren, was in één oogenblik overal verspreid, en de man, die de Gravin met geweld had willen doen verhuizen, vlood in het bosch, uit angst dat Graaf Eric hem zijne booze daad met het leven zou doen boeten.

Ook was de trotsche krijgsman maar al te geneigd om de hem omringende bewoners met bittere hoogheid te bejegenen, maar eerst zijne vrouw en daarna ook Frits verhaalden hem van allen zooveel goeds, dat ook hij vriendelijk gestemd werd tegen hen, die de zijnen in hun ongeluk gastvrij hadden bejegend.

„En Frits, mijn jongen, hoe hebt gij al dat leed en die vernedering verdragen?“ vroeg zijn vader.

„Kloek en als een goed soldaat,“ gaf de Gravin in zijne plaats ten antwoord. „Hij heeft als een held gestreden, en ik hoop dat hij voor goed de overwinning heeft behaald op zijne drie vijanden: drift, trotschheid en vooroordeel. Wij hebben hier allen geleerd, welke edele deugden in de harten en huizen der armen wonen, en ik hoop, dat zij van ons eene les ontvangen hebben, om niet langer te meenen, dat alle aanzienlijken zonder onderscheid trotsch en onrechtvaardig zijn.“

„Wel,“ hernam de Graaf, „ook ik wil trachten te verstaan, welke macht er in Luthers godsdienst gelegen is, die mijn zoon zulk een held heeft gemaakt. Dit zie ik reeds, dat wat hij leert beter is dan wat Rome dwingt te gelooven. Ik zal zorgen, dat al mijne onderhoorigen den Bijbel leeren kennen.“

Terwijl zoo de tijd in vroolijk gesprek voorbij was gegaan, waren de paarden van het kasteel gehaald, die de Gravin en haren zoon en dochter naar de lang ontbeerde woning zouden wederbrengen. Met hartelijkheid nam zij en namen Frits en Elsje van allen afscheid, met de belofte, dat zij de vallei en haar bewoners nooit zouden vergeten.

Die belofte werd door den Graaf en zijne vrouw, maar ook later door Frits en Elsje niet vergeten. Naar den stand en den arbeid der woudbewoners werd voor hun maatschappelijk welzijn maar vooral voor hunne godsdienstige vorming gezorgd. Frits toonde zich een van Luthers, of liever een van des Hoeren krijgsknechten, door bij de verbreiding der Hervorming alles te doen wat in zijne macht was, om den Bijbel aan het volk als het Woord Gods en de wegwijzer tot de ware overwinning, de overwinning van het eigen hart, te leeren kennen.

Prijs *f* - .30, 25 Ex. *f* 6.25, 100 Ex. *f* 20.—.

Stoomdrukkerij van Roeloffzen & Hübner, te Amsterdam.